

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

Orgaan der Vereeniging

Opggericht door Kolonel
G. E. V. L. van Zuylen
21 Maart 1900.

OOST EN WEST

Het Koloniaal belang
is een Algemeen
Nederlandsch belang.

Abonnementsprijs per jaar.

Vrij aan huis of franco per post binnenland, bij vooruitbetaling . . . f 1.50
Voor Oost-Indië en het Buitenland . . . . . 4.—
Afzonderlijke nummers. 0.05

Prijs der Advertentiën.

Per regel. . . . . f 0.10
Bij plaatsing van 300 regels 0.09
" " " 1000 " 0.08

Mededeelingen of Ingezonden Stukken moeten worden geadresseerd aan de Redactie-Commissie, en gezonden aan de Presidente, 7a Heerengracht, Den Haag.
Voor Administratie en Verandering van Woonplaats wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, 51 Verhulststraat.
Voor Advertentiën tot de Uitgevers-Maatschappij "HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG", NIEUWE MOLSTRAAT 20, beiden den Haag.

Het hoofddoel der Vereeniging is:

Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indië onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zodoende en ook door het verleen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweken tusschen Nederland hier en ginds.

Het lidmaatschap bedraagt f 1.50 tot f 5.— 's jaars, (voor Indië en het buitenland minstens f 2.50).

Zij die f 5 of meer contribueeren of een gift in eens schenken van f 100, zijn donateur(trice).

Aan alle donateurs en leden wordt kosteloos en franco het Koloniaal Weekblad toegezonden

Inhoud van dit nummer.

Mededeelingen. — Koloniale Praatjes. — Perskroniek. — Oost-Indische Berichten. — West-Indische Berichten. — Van Vreemde Koloniën. — Inhoud van Tijdschriften. — Fenilleton.

Mededeelingen.

I. Van de Afdeling 's-Gravenhage:

Onvoorziene omstandigheden nopen het Bestuur, de Buitengewone ledenvergadering op Woensdag 26 Juni 1907, in de Haulstraat 17, tot nadere bijeenroeping uit te stellen.

II. Van het Hoofdbestuur:

Onvoorziene omstandigheden nopen het Bestuur, de Jaarlijkse Algemeene Vergadering der Vereeniging op Maandag 8 Juli 1907 in het Hotel du Soleil te Nijmegen tot nadere bijeenroeping uit te stellen.

III. Van het Dagelijksch Bestuur der Vereeniging:

Wij vermelden met vreugde de ontvangst van een postwissel van f 25 van den heer F. la Fontaine te Doetinchem, met het volgende bijschrift:

"Eerste termijn mijner bijdrage aan het *Multatuli-fonds* als bedoeld bij ingezonden stuk van A. M. G. v. W. Kol. Weekblad van 14 dezer."

Laat ons hopen dat dit goede begin een gunstig voor-teeken is tot slagen.

KOLONIALE PRAATJES.

De Inlandsche Landbouw op Java.

Het wil met den «overgang van den agricultuur- tot den industrieelen staat» op Java, trots de beste wenschen en schoonste voorspellingen, nog niet al te best en, voor vele jaren, die nog komen moeten zal voor den inboorling van Java de landbouw de hoofdbron van bestaan uitmaken. Wellicht zal het dus onzen lezers interesseeren iets omtrent den stand van den inlandschen landbouw te vernemen, voorzover de gegevens daartoe in het Koloniaal Verslag werden verstrekt. Allereerst doet zich de vraag voor: hoeveel van de ongeveer 17 miljoen bouws, die Java en

Madoera beslaan, door den inlandschen landbouw worden ingenomen. En dan zien we dat op het einde van 1905 het, voor den inlandschen landbouwer beschikbaar ontgonnen oppervlak 4.111.875 bouws besloeg of 18175 bouws minder dan het cijfer op het einde van 1904 uitwees. Geen vooruitgang dus, maar het nadeelig verschil wordt gecompenseerd doordien in 1905 een veel kleiner deel van het beschikbaar oppervlak onbeplant bleef dan zulks in 1904 het geval was, nl. 60948 bouws in 1905 tegen 93481 bouws in het jaar te voren. Die ongeveer 61000 bouws vertegenwoordigen intusschen toch nog 15 pct. van het totale oppervlak en het loont dus wel de moeite om naar de reden voor dit verschijnsel te vorschen.

Het K. V. geeft daaromtrent als volgt uitsluitel:

«Tergevolge van gebrek aan werkkapitaal, werkkrachten en ploegvee, gebrek aan water voor de hoog gelegen sawahs, te veel water op moerasgronden en te groote uitgestrektheid van grondbezit per landbouwer (Krawang en Madioen), bleven wederom betrekkelijk veel velden onbeplant.»

Alle oorzaken dus, waarin te voorzien valt en ook zooveel mogelijk door het bestuur wordt voorzien door de aanmoediging van landbouw-crediet-instellingen, bevordering van irrigatie, en verbetering van den veestapel, terwijl de transmigratie uit de overbevolkte naar de minder bevolkte streken van Java aan de beide andere euvelen reeds eenigermate tegemoet komt.

Wanneer we nu weer tot het totaalcijfer terugkeeren van het door den inlandschen landbouw ontgonnen oppervlak, dan zien we dat sedert 1885, dus in twintig jaren tijds, dit oppervlak met circa 650000 bouws of ongeveer 19 percent is toegenomen. Vergelijken wij hiermede de toename der bevolking van Java met gemiddeld 2 percents 'sjaars dan blijkt dat de toename dezer beide factoren geen gelijken tred hield, waar indien dit wel het geval ware geweest de vermeerdering het dubbele moest uitwijzen van het thans bereikte cijfer.

De vraag schijnt echter gewettigd of niet nagenoeg de limiet is bereikt, van het, zonder in al te kostbare werken te vervallen, bebouwbare oppervlak. We zien toch hoe in de laatste vijf jaren de door den inlandschen landbouwer voor zijn bedrijf benutte uitgestrektheid nagenoeg stationnair bleef, met kleine schommelingen, zoodat de uitbreiding, waarvan we hiervoren spraken, hoofdzakelijk in de eerste vijftien jaren van het aan 1905 voorafgaand twintigjarig tijdvak moet worden gezocht. Het telken jare tot een half miljoen om 'n boterham, of beter gezegd een potje nasi komende nieuwe monden zou daarmee echter slecht weggkomen, en we zien dan ook hierin tegemoet gekomen door een verschijnsel, dat niet kan nalaten tot nadenken te stemmen.

Het oppervlak blijft stationnair, maar de daaraan gestelde eischen nemen toe. Terwijl toch het

werkelijk oppervlak als gezegd 4.111.875 bouws besloeg, was voor 1905 de uitgestrektheid waarvan geoogst werd 6.513.518 bouws of 204.279 bouws meer dan in 1904, een niet onbelangrijke toename dus, welke haren oorsprong vindt in het zooveel grooter aantal velden, waarvan in het jaar meer dan één oogst wordt verkregen. De vraag is nu of door de zooveel zwaardere eischen aan den bodem gesteld, niet in nog meerdere mate dan thans uitputting van den bodem moet worden gevreesd. «De grond komt er niet tot rust, mijnheer!» zei eens een ontwikkeld inlander, uit het Banjoemasche afkomstig, tot ons, toen we met hem over de telkens wederkeerende rijst-schaarschte dáár in die buurt kwamen te spreken. «Vroeger,» zei hij, «toen de bevolking niet zoo talrijk was, kon men de eenigen tijd bebouwde sawahs weer eens 'n tijdje laten rusten. Nu heeft men alle velden noodig, telken jare, en de grond die niets krijgt en steeds meer geeft, moet wel arm worden.»

Zou in dat toenemend benutten of wel uitbuiten van den grond geen gevaar schuilen? De bewerking van den bodem heeft toch slechts zeer oppervlakkig plaats en van bemesting is op de gronden van den inlander nog weinig sprake.

Het K. V. uit wederom de traditioneele klacht ten aanzien van den rijstbouw, dat de bevolking, niettegenstaande ernstige bemoeienissen van het bestuur, zoo weinig zorg draagt voor hare cultuur. De opbrengst is dan ook slechts povertjes en bedroeg van 3.245.749 voor deze cultuur benutte bouws niet meer dan 74.576.171 pikols, dus nog geen 23 pikols per bouw, zoodat bij een weinig belangrijken uitvoer van het product groote hoeveelheden van dit levensmiddel moesten worden ingevoerd, o.a. te Soerabaja alleen in 1905 reeds 104.649.000 kilogrammen. Een groote factor voor de geringe rijstopbrengst in 1905 was de toevallige eener minder gunstige weergesteldheid, maar de over het algemeen geringe opbrengst, sterk wisselend van 13 pikols per bouw op Madoera b.v. tegen 35 in Bezoeki, moet gezocht worden in blijvende factoren, als zorgeloosheid van den landbouwer bij de zaadselectie, ook dikwerf het gevolg van de omstandigheid, dat hij maar moet nemen wat hij kan, in de oppervlakkige grondbewerking en het nog geringe gebruik van mest. Wat de zaadselectie aangaat, gaat het bestuur hier en daar reeds voor, door goed zaad binnen het bereik van den landbouwer te brengen, terwijl de landbouw-credietinstellingen er toe kunnen en zullen bijdragen om den landbouwer te verlossen van zijn huidige leveranciers. Ten aanzien van de betere grondbewerking valt helaas te constateeren, dat de proef met dieper gaande zg. Hindoestan ploegen weinig gunstige uitkomsten opleverde, zoodat het gebruik dier ploegen reeds weer zoo goed als geheel is opgegeven in de enkele districten, waarvoor ze werden aangeschaft: de grond scheen te zwaar en het trekvee niet krachtig genoeg. Wat de bemesting der velden betreft maken we uit het K. V. opdat hierin,

zij het ook langzaam geleidelijk verbetering komt. Van den aanplant van andere éénjarige gewassen dan padi, werd in 1905 van een oppervlakte van 3.239.84 bouws geoogst. Het leeuwendel van dit oppervlak werd benut voor de teelt van voedingsgewassen als aardnoten, djagoeng en cassave, van welk laatste product het tapiocameel wordt vervaardigd. Was tot nu toe de vervaardiging hiervan vrijwel een monopolie van niet-inlanders. Europeanen en Chineezers, in den laatsten tijd begint de inlander zich zelf op de vervaardiging toe te leggen.

Voor den aanplant van suikerriet werd een oppervlak van 190510, aan de inlandsche bevolking behorende bouws ingenomen. Ten deele wordt dit oppervlak ook door de inlanders zelve bewerkt voor levering van maaliert aan de fabrieken. Hoezeer het wenschelijk ware het directe aandeel der bevolking in deze cultuur en daarmee in de hieruit verkregen winsten te vermeerderen, staat het onzes inziens te bezien of de cultuur zelve en daarmee ook de belangen van een groot deel der bevolking baat zouden vinden bij dat meer rechtstreeks aandeel van den inlandschen landbouwer. De europeesche suikerplanter fabrikant heeft z'n 100 pikols suiker per bouw niet gehaald en behouden zonder lasten en voortdurende studie — de inlander heeft of kiest zich als nog niet lang geleden de gezeten boer in elk land ter wereld ééne wijze en houdt zich daarbij, 'n knappert, die hem die uit 't hoofd praalt.

Met de tabak, waarmee in 1905 193540 aan de inlandsche bevolking toebehoorende bouws waren beplant, schijnt de inlander beter op te kunnen schieten, hoewel ook hier wel eens geklaagd wordt dat de inlandsche planter zijn product verwaarloost, een zelfde verschijnsel als dat, waardoor de eens zoo hoog geroemde tabak uit de Cagayan-vallei op Luzon veel van hare waarde moest derven.

Van eene toekomst-cultuur in de koloniën, die van katoen, ontleenen wij aan het verslag, dat Demak nog steeds de eenige streek is, waar die cultuur op Java op eenigszins belangrijke schaal wordt gedreven. Van de 11700 bouws, daar met katoen beplant, kwam echter op 2500 bouws van den aanplant niets terecht door het ongunstig weer, wat evenwel niet wegnam dat toch 2 miljoen kilogram ongezuiverde en 335000 kilogram gezuiverde katoen van Demak afkomstig uit Semarang konden worden uitgevoerd.

De cultuur van aardnoten, waaruit o. a. de Delftsche slaolie wordt verkregen, bloeide vooral in de Preanger en Cheribon. Grote hoeveelheden van deze in gebranden toestand als «sausehe of curaçausche mangelen» ook hier welbekende nootjes werden uit Cheribon en Semarang uitgevoerd.

Aan de cultuur van overjarige gewassen, de klapper-, bamboe-, kapok- en theecultuur, deze laatste wat betreft die door de inlandsche bevolking voor eigen rekening gedreven om het product ter bewerking aan de europeesche industrie af te staan, werd volgens het verslag weer meer uitbreiding gegeven. Zoo kon uit Banjoemas alleen 52 miljoen kilogram copra worden uitgevoerd.

Omtrent de zoo nuttige landbouw-credietinstellingen ontleenen wij aan het verslag, dat het aantal landbouweredietbanken met 7 toenam en dus in 1905 tot 30 steeg, terwijl het instituut der desaloemboengs, dat in Cheribon, Pekalongan, Semarang, Banjoemas reeds nuttig werkt en in Kedoe, Pasoeroean, Kediri, Rembang, Madioen en Soerabaja geleidelijk ingang vindt zich al meer en meer gaat ontwikkelen van spaar- tot credietinstellingen. Wellicht dat ook van deze volksinstellingen eenmaal de stoot zal uitgaan, evenals we dat in Algiers kunnen zien gebeuren om den inlandschen landbouw er toe te brengen betere wegen in te slaan.

Pers-kroniek.

INHOUD: Een beschrijving van den heer C. T. Cremer over het havenbedrijf in Nederlandsch-Indië in verband met de bestaande «Port-trusts» in Britsch-Indië. — Een oproep in de Nieuwe Courant van het Nederlandsch Comité voor het Diaconessen huis te Batavia. — De Chinezen-quaestie in Indië besproken door den heer Th. J. A. Hilgers in de Nieuwe Rotterdamse Courant.

De heer C. T. Cremer betoogt in het *Vaderland* de wenschelijkheid om het havenbedrijf in Indië toe te vertrouwen aan „Port-Trusts” gelijk hij er in Britsch-Indië gezien en bestudeerd heeft.

Hoe deze „Port-Trusts” werken, samengesteld zijn,

welke verantwoordelijkheid zij dragen, etc., etc., wordt door hem uitvoerig toegelicht, waarbij hem als voorbeeld dient de „Port-Trust” in Rangoon.

„Ik had het voorrecht”, zoo schrijft hij, alle havenwerken daar te bezoeken, door den ingenieur van de trust met een stoombootje op de rivier rondgeleid te worden tot aanwijzing van de grootste verbeteringen, die in voorbereiding zijn, en ik heb niet vernomen dat handel of scheepvaart klaagden over gebrek aan voortvarendheid van de trust. Deze kan trouwens vlugger werken, omdat zij alles in handen heeft, wat in onze Indische havens dikwijls over eenige departementen van bestuur is verdeeld, hetgeen aanleiding geeft tot eindeloze wrijving van gedachten van ambtenaren onderling.

De Rangoon Port Trust dateert van 1879, maar wordt nu beheerscht door een ordonnantie van 1905, vastgesteld door den luitenant-gouverneur van Burmah in Rade en goedgekeurd door den gouverneur-generaal te Calcutta. De corporatie of trust is rechtspersoon en heeft een eigen zegel. Zij bestaat uit dertien „commissioners” of leden, van wie er vier verkozen worden door de Kamer van Koophandel en één door de Rangoon Trades Association, terwijl de anderen benoemd worden door het plaatselijk bestuur (waarmede hier en elders wordt bedoeld het bestuur van Burmah, dat verder kortelijk bestuur zal worden genoemd), hetzij als persoon, hetzij als eenig ambt bekleedende; niet meer dan vijf hunner mogen gesalarieerde ambtenaren der Regeering zijn. De voorzitter en onder-voorzitter worden uit de leden door het bestuur aangewezen; de voorzitter ontvangt ten laste der trust een salaris, waarvan het bedrag door het bestuur wordt vastgesteld. De leden krijgen op gelijke wijze vast te stellen vergoedingen voor het bijwonen der vergaderingen. De verkozenen of benoemden, behalve de voorzitter en de krachtens hun ambt zittenden, nemen zitting voor twee jaar, maar zijn herkiesbaar.

Zij, die de vergaderingen gedurende zekeren tijd niet bijwonen of die belang hebben bij het uitvoeren van werken, kunnen worden vervangen. De leden vergaderen ten minste eenmaal per maand; de notulen van het verhandelde worden in afschrift aan het bestuur gezonden en zijn in den regel ook voor het publiek ter inzage beschikbaar. De leden kunnen regelingen maken voor de onderlinge verdeling van het werk, voor instructies van het personeel, enz.

De voorzitter kan de nieuwe wetten doen uitvoeren, die op de begroting voorkomen en waarvan de kosten 1000 roepieën (1 roepie = 80 cents) niet te boven gaan; maar voor zulke werken zullen de plannen en ramingen moeten worden goedgekeurd door de ledenvergadering, wanneer de kostenraming R. 2000 niet te boven gaat; door het bestuur bij een raming van R. 30.000, en door den gouverneur-generaal in Rade bij een raming van meer dan R. 200.000. De trust bepaalt de belooningen, verlofstraktementen en pensioenen van haar ambtenaren en beambten; deze regeling behoeft echter ook de goedkeuring van het bestuur.

De trust mag losse en vaste eigendommen bezitten en verkrijgen, maar deze laatste niet verkoopen of voor langer dan tien jaren verhuren, dan met vergunning van het bestuur; wanneer de Staat gronden aan de trust afstaat, mogen daarop geen gebouwen opgericht of werken uitgevoerd worden zonder toestemming van het bestuur, en de Staat kan die ten algemeenen nutte terugnemen tegen vergoeding.

Na goedkeuring van het bestuur en van den gouverneur-generaal in Rade mag de trust leeningen aangaan tegen de zekerheid van haar bezittingen en van haar inkomsten. Die leeningen mogen in de open markt uitgegeven of aangegaan worden bij den Minister van Koloniën. Berekend werd in een nota van den president, dat voor de werken, die nu in uitvoering zijn, van 1903 tot 1909 R. 9.300.000 zouden geleend moeten worden.

Alle openbare leeningen worden in Indië en in Ind. Courant uitgegeven, tenzij het bestuur, gemachtigd door den G.-G., ontheffing van deze verplichting geeft. Van die leeningen wordt een aflossingsfonds „sinking fund”, gevormd, waarin halfjaarlijks zulke bedragen worden gestort, dat de leening in niet meer dan dertig jaren wordt afgelost, of, maar dan met machtiging van den G.-G., in zestig jaren. Uitvoerige bepalingen regelen verder de wijze van belegging van alle fondsen der trust.

De kosten der havenpolitie zijn ook te haren laste. Uitvoerig worden in Bijlagen der jaarlijks in te dienen Begrotingen de nieuwe werken toegelicht en geraamd; die Begroting ligt in het kantoor van de trust ter inzage van ieder, die daarvoor een roepie over heeft; een exemplaar wordt aan den luitenant-gouverneur gezonden, die, wanneer hij tegen eenig onderdeel bezwaar heeft, het ter verbetering terug kan zenden binnen twee maanden na de ontvangst. Gedurende den loop van het jaar kunnen ook aanvullingsbegrotingen worden voorgesteld.

De jaarrekeningen worden aan den luitenant-gouverneur gezonden om ze te laten nazien; deze ziet ook toe op de nakoming van den plicht van de trust om de belooningen voor 't gebruik maken der haveninrichtingen gelijken tred te doen houden met de uitgaven; hij kan desnoods zelf die tarieven verhoogen. Hij heeft verder het recht de werken te laten onderzoeken en herstellingen te doen aanbrengen.

Wanneer de trust, na behoorlijk gewaarschuwd te

zijn, op den duur blijkt haar werk niet naar behooren te vervullen, niet aan haar roeping te beantwoorden, kan de G.-G. in Rade haar ontbinden en haar bevoegdheid overdragen aan het bestuur.

Ten slotte is er nog bepaald, dat het havenwerk in den meest uitgebreiden zin van het woord aan de trust wordt opgedragen; daarin zijn bijv. ook begrepen: rivierverbetering — Rangoon ligt nl. eenige uren varend stroomopwaarts van een der niet zeer diepe uitmondingen van de Iroyaddy-rivier — sleepdienst, de zorg voor landingsteigers van passagiers. Het lossen en laden der schepen geschiedt door haar werklieden; zij heeft het recht, wanneer haar kaden voldoende aanlegplaats bieden, het lossen elders te verbieden; privaatssteigers of kaden mogen niet gebruikt worden; haar door het bestuur goedgekeurde tarieven hebben rechtskracht; haar leden, ambtenaren en beambten — niet de werklieden — worden ten opzichte van de strafwet gelijk gesteld met rijksambtenaren.

Wat ons met dit voorbeeld voor oogen nu te doen staat wordt door den schrijver ten slotte met een kort woord aangegeven:

„Onze Indische Regeering, zegt hij, heeft door de vele bedrijven, die, m. i. terecht, voor haar rekening en meest onder eigen beheer worden uitgeoefend, een moeilijke taak te vervullen; voorshands wordt het opperbestuur nog betrokken in bijna elke kleinigheid; de behandeling daarvan zal weldra de krachten van den meest werkzamen Minister te boven gaan; te vreezen is, dat en Indisch, en Opperbestuur den kijk op de groote vraagstukken daardoor verliezen. Spoorwegen, tin- en steenkolenmijnen, versterking van zout en opium, van geld of panden op producten, van water voor dagelijksch gebruik en voor bevoeding, koffiecultuur, havenbedrijf en gouvernementstoomschepen, openbare verkooping en zinnige taaken van rechtstreeksche Staatszorg. Waterleidingen als die van Soerabaja zijn al ter exploitatie aan Gemeentebesturen gegeven; ik geloof, dat het zeer ernstige overweging verdient het havenbedrijf, te beginnen met dat van Soerabaja, dat een krachtig, deskundig, doortastend bestuur zoo dringend noodig heeft, op te dragen aan een corporatie in den geest van de door mij beschrevene. Een onderzoek naar de haventoestanden te Bombay, Calcutta en Rangoon, dat niet veel tijd behoeft te kosten, zou een eerste stap kunnen zijn tot de bestudeering van dit vraagstuk.”

***

Het Nederlandsch Comité van het Diaconessenhuis te Batavia roept door middel van een „ingezonden stuk” in de Nieuwe Courant gegadigden op voor de betrekkingen van directrice, huishoudster, etc., etc. van het Diaconessenhuis. Wij vermeen in den geest van het Comité te handelen door deze oproep in onze kolommen over te nemen. Zij luidt:

„Blijkens advertentie in de Nieuwe Courant wordt iemand gezocht die kan en wil optreden als Besturende Zuster van het bovengenoemde huis, behorende aan de Vereeniging voor ziekenverpleging in Ned.-Indië te Batavia. In het Ned. Diaconaat en ook meermalen in dat blad werd de aandacht gevestigd op de behoefte aan Diaconessen voor het huis, welke behoefte ook nu nog blijft.

Doch thans gevoelt ons Comité, dat directrice en diaconessen naar deze inrichting uitzendt, zich genoopt, om de zusters in Nederland, die den Heer dienen, bekend te maken met den grooten nood waarin dit huis weldra zal verkeeren. Gedurende bijna vijf jaren werkt daar als directrice, in Indië zeer gewaardeerd en met grooten zegen, zuster Titia Visser, die in het begin van 1908 naar Europa hoopt terug te keeren. Aan het einde van 1907 toch zijn de vijf jaren verstreken waarvoor zij zich verbonden had om aldaar de taak op zich te nemen.

De diaconessen-arbeid in Ned.-Indië, vóór veertien jaar door den heer en mevrouw De Graaf-Kooman van Depok te Batavia aangevangen, heeft zich steeds mogen uitbreiden. In 1903 werd het tegenwoordige hoofdgebouw met groot erf, gelegen te Tjikini, Weltevreden, dat reeds eenige jaren bij de Vereeniging in huur was, door het bestuur aangekocht en zijn daarop achtereenvolgens nevens het hoofdgebouw, dat nu meer bepaald voor de zuster is bestemd en ingericht, nieuwe gebouwen voor de verpleging van patiënten verzezen, zooals een paviljoen voor eerste-klasse-patiënten, een paviljoen voor kosteloze verpleging, en thans een afzonderlijke huishoudelijke afdeling, terwijl verder te vorigen jaren achter het hoofdgebouw een eigen kerkje is gesticht door bijdragen, vooral uit Nederland, hetwelk op hoogen prijs wordt gesteld.

Uit Nederland worden nog steeds meerdere zusters voor het huis verlangend tegemoetgezien, daar de bestaande krachten, hoewel aangevuld door leerlingen-verpleegsters, onvoldoende zijn. Wij hopen dat die krachten gelijktijdig met of zoodra mogelijk na de aankomst eener nieuwe besturende zuster, voldoende zullen worden vermeerderd.

Doch nu wordt reeds geruimen tijd omgezien naar een directrice, iemand tusschen 25 en 40 jaar oud, bestand tegen het Indische klimaat, bereid om zich voor vijf jaar te verbinden, grondig bekend met de ziekenverpleging, geschikt om te leiden en besturen, een moeder voor de zusters en zieken, en bovenal een besliste Christin, gelijk heel het Diaconessenhuis staat op positief-christelijken grondslag blijkens

het reglement der vereeniging en onze overeenkomst met haar bestuur.

Ons Comité doet daarom een oproeping met het vertrouwen in den Heer, dat nu langs dezen weg de gewenschte persoon zich zal aanmelden of zal worden aangewezen. Behoort zij niet als Diacones tot een der Diaconessenhuizen in Nederland, dan is het Comité gemachtigd omtrent de voorwaarden harer benoeming met haar in nader overleg te treden. En overigens worden alle verder verlangde inlichtingen gaarne verstrekt aan de in de advertentie aangewezen adressen, alsmede door mevr. Hoog—Ketelaar, 28 Laan van Meerdervoort, Den Haag.

Het Ned. Comité voor
het Diaconessenhuis te Batavia,
M. A. ADRIANI, voorzitter.
J. M. HOOG, secretaris.

Utrecht, Den Haag, 17 Juni 1907.

P.S. Ook worden gezocht: iemand die opleiding heeft gehad voor apothekeres en met de apotheek ook de — niet veel omvattende — administratie van het Huis kan op zich nemen, alsmede een zuster voor de huishouding.

**

De heer Th. J. A. Hilgers geeft in de Nieuwe Rotterdamse Courant twee lange artikelen over de Chineezenaestie in Ned-Indië. Hij blijkt daarin voorstander te zijn van een gematigden anti-Chineezenaestie in dien zin, dat hij den toevoer van Chineesche immigranten wenschte te beperken met een verstandige regeling der school-quaestie voor reeds in Indië gevestigde Chineezenaestie. Laten we hem echter aan het woord:

Gaat men er toe over, zegt hij, de meest ontwikkelde Chineezenaestie, die reeds vele jaren in Indië wonen, geheel en al gelijk te stellen met Europeanen, terwijl tegelijkertijd de toeloop van Chineesche immigranten met alle kracht wordt tegengegaan, dan kan een bevredigende oplossing van de school-quaestie ook niet zoo moeilijk zijn. Alleen is dan het consequent doorvoeren van een bepaald beginsel dringend noodig. Men late noch Europeanen, noch inlanders, noch vreemde Oosterlingen, die niet voldoende op de hoogte van de Nederlandsche taal zijn, in geen geval toe tot de eerste scholen en zoo zij in het geheel geen Hollandsch kennen, tot geen enkele Europeesche school. Hierin kan niets onbillijks steken, indien er geen onderscheid wordt gemaakt in nationaliteit. De voordeelen van dit stelsel zijn tweeledig: 1°. werkt het als een soort van remtoestel; 2°. wordt de verbreiding van de Nederlandsche taal er zeer door in de hand gewerkt. Men behoeft dan geen al te grooten toeloop van Chineezenaestie — om ons tot hen te bepalen — te vreezen, zoodat de regeering het beschavingswerk ook onder deze nuttige leden van de Indische maatschappij zeer geleidelijk kan voortzetten. Het zou mij te ver voeren, indien ik in den breëde ging uitweiden over de sub 1 en 2 genoemde voordeelen, ik heb dat trouwens vroeger op een andere plaats reeds gedaan, o.a. in de Javabode.

Men komt om kort te gaan tot deze regeling: Tot de Europeesche scholen worden toegelaten de gelijkgestelde Chineesche kinderen voor zoover zij de Hollandsche taal machtig zijn. In dit opzicht staan zij dus volkomen gelijk met de Europeesche jeugd.

Maar hoe dan te handelen met de Chineezenaestie, die hun kinderen ook gaarne ter school willen zenden en er op gesteld zijn, dat ze Hollandsch leeren?

Op de hoofdplaatsen kan men voor Chineesche kinderen, die hoegenaamd geen Hollandsch kennen, afzonderlijke scholen stichten en daarbij bepalen, dat leerlingen, die na eenigen tijd bijzonder uitmunten in de Hollandsche taal, tot de Europeesche school toegelaten worden, indien zij gelijkgesteld zijn. Diezelfde bepaling moet dan natuurlijk ook gelden voor de inlandertjes, die met dit jaar te beginnen op hun bijzondere schooltjes onderwijs in de Nederlandsche taal krijgen. Op kleinere plaatsen dient men voor de Europeesche kinderen uit de volksklasse, een cursus voor voorbereidend onderwijs te verbinden aan de bestaande openbare school en ook de met Europeanen gelijkgestelde Chineesjes tot die scholen toe te laten.

De dringende behoefte aan voorbereidend onderwijs voor het kind uit de Indische volksklasse is reeds zoo dikwijls aangetoond, dat ik daar niet verder in behoefte te treden. De regeering is ook overtuigd van het groote voordeel, doch ziet nog steeds op tegen de hooge kosten. Toch zal zij eenmaal door den zuren appel moeten heenbijten en daar de Chineesche school-quaestie dadelijk oplossing eischt, is het gewenscht zoo spoedig mogelijk volle aandacht te schenken aan de invoering van gouvernementen voorbereidend onderwijs, omdat daardoor voor een groot deel aan de wenschen der Chineezenaestie tegemoet wordt gekomen.

Hoe die voorbereidende scholen dienen ingericht te worden, behoeft ik hier ook niet uitvoerig mede te deelen. Wie er iets over wenschte te lezen, verwijs ik naar een werk van mijn hand: De Indische lagere school, uitgave Visser & Co., Weltevreden. Ten slotte kunnen enkele verspreid wonende Chineesche kinderen plaats vinden in de inlandische scholen, die het Hollandsch als leervak op haar programma hebben.

Een regeling volgens deze beginselen heeft het groote voordeel, dat alles zeer geleidelijk gaat en de kosten dus niet plotseling hoog opgevoerd worden; de

Chineezenaestie hebben niet langer redenen tot ernstige en gegronde klachten, omdat zij bij niemand achterstaan, de verbreiding der Nederlandsche taal wordt met krachtige hand gesteund in alle kringen en standen van de Indische maatschappij met haar heterogene bestanddeelen en daardoor de verbredering bevordert. De oplossing van de Chineesche kwestie zal een krachtigen stoot geven aan de decentralisatie in onze Aziatische koloniën!

De wereldgeschiedenis van de laatste jaren — ik herhaal het — heeft voldoende bewezen, hoe vooral in de politiek, kleine oorzaken groote gevolgen hebben. De uitsluiting der Japanners in Amerika maakt volgens velen een oorlog onvermijdelijk. Een samenraapsel van Engelsche kolonisten in Zuid-Afrika voelde zich terecht of ten onrechte benadeeld, riep de hulp van Engeland in, en de ongelukkige Boeren hielden op een vrij volk te zijn.

Straks roepen de ontevreden Chineezenaestie de hulp in van een gemoderniseerd en georganiseerd Chineesch rijk of van de Japanners en . . . er is geen gereede aanleiding om Nederland in zijn koloniën met dwangmiddelen de wet te stellen, zoo niet eiger!

De laatste berichten uit Indië spreken van een veertigtal Chineesche vereenigingen, die te Semarang vergaderden en besloten nog meer steun voor hun scholen te vragen aan het moederland. Zoo gaan Chineesche inspecteurs het onderwijs voor de Chineesche kindertjes in Indië organiseren. Er wordt Chineesch onderwezen, dat de Chineezenaestie in Indië niet noodig hebben, en Engelsch, dat ze best kunnen missen, maar geen Hollandsch. Moeten wij dat alles liddelijk aanzien, terwijl we met zekerheid weten, dat de Chineezenaestie niets liever willen dan toelating tot goed ingerichte gouvernementsscholen, waar hun kinderen onze Hollandsche taal leeren? Als de zuinigheid de wijsheid maar niet bedriegt!

Oost-Indische Berichten.

Dreigt er hongersnood? De stand van het padi-gewas in Demak en Grobogan is ongunstig; 30.000 bouws zijn reeds als verloren te beschouwen. Aldus seinde men 17 Mei j.l. uit Sen.arang, aan het Soer.Hbl.

Maduresche koorts. Hand over hand neemt in de kampongs in de stad Soerabaja het getal zieken toe dat lijdende is aan koortssen, die zich niet geheel gedragen als gewone malaria ten opzichte van kinine. In veel gevallen luistert de koorts even naar het middel, maar keert kort daarna dagelijks terug met verhoogde temperaturen.

De ziekte heerscht bij voorkeur onder inlanders en komt kampongsgewijs voor.

Naar het schijnt helpt arsenik beter. Niet ten onrechte maken Europeesche werkgevers zich ongerust over de ziekte, die hier en daar dozijnen werklieden het werk belet.

Ook de sterfte moet grooter zijn dan gewoonlijk, zegt de N. Soer. Crt.

Soerja Soemirat. Volgens de Locomotief zou, indien er geen hulp opdaagt, deze vereeniging moeten worden ontbonden, hetgeen zou beteekenen dat honderd-vijf-en-twintig Europeesche ambachtslieden en leerlingen werkeloos op straat zouden staan.

„Honderd-vijf-en-twintig menschen, om nog niet te spreken van de vele vrouwen en kinderen die méé in de misère zullen worden gesleept, en dat in een plaats, waar eenigen tijd geleden zooveel werd uitgegeven aan de De Ruyterfeesten en waar binnen eenige dagen misschien nog meer zal worden geofferd aan races, bloemencorso enz.” voegt het Nieuws v. d. Dag van N.-I. hieraan toe.

Kapitein Colijn. Den 16en Mei j.l. ontving het Soer. Hbl. een telegram, luidende als volgt:

„Kapitein Colijn heeft ontslag gevraagd uit den militairen dienst en wordt ondergebracht bij de decentralisatie. Het legerbestuur heeft namelijk geweigerd hem voor te dragen voor promotie bij keuze.”

Dit bericht wordt natuurlijk door alle Indische bladen lang en breed gecommenteerd.

De Javabode o.a. zegt:

Wij kunnen thans met zekerheid verklaren, dat juist is, hetgeen onze correspondent te Buitenzorg, blijkens zijn schrijven van gisteren reeds had hooren fluisteren: de heer Colijn wordt toegevoegd aan den dienst der decentralisatie.

Een belangrijke uitbreiding staat te worden gegeven aan de gewestelijke decentralisatie op de buitenbezittingen en deze uitbreiding, maar meer nog de omstandigheid, dat daarbij nauw betrokken is de autonomie der inlandische zelfbesturen en het beheer van hunne geldmiddelen, alles te zamen weldra tot een bedrag van ± 3 miljoen gulden 's jaars, heeft den heer D. Tollenaar, regeeringscommissaris voor de decentralisatie, doen verlangen naar een uitbreiding en wijziging van het commissariaat.

Het is voor den hier omschreven werkring, dat de heer Colijn werd aangezocht, wat geen verwondering kan baren, wanneer men in aanmerking neemt, dat de heer Colijn gedurende twee jaren niets anders gedaan heeft, dan vraagstukken, de buitenbezittingen rakende, te bestudeeren en met name de financieele- en belastingvraagstukken, de organisatie en bevoegdheden

LAMBERT WATERREUS,

Sumatrastraat 279.

b/d Bankastraat.

Den Haag.

Telefoon 1447.

Gandaria assin — Atjar gandaria.
Palmine (plantenvet) per blik à 1/2 kilo.
Bombaye ducks — Windham Corn (mais)
Nangoeng thee en Pouchong thee.
Geconlijte assem en Assem koekjes.
Sagoe Ambon — Daon Sirih.
Ijskan Tanah — Paroedans etc.
Geraspte Klapper — Java Rijst.

Abonnement geldig in

BERLITZ

meer dan 170 steden

SCHOOL

ALLEEN

Noordeinde 58 a

Gewaarschuwd wordt tegen
aristocratische nabootsing.

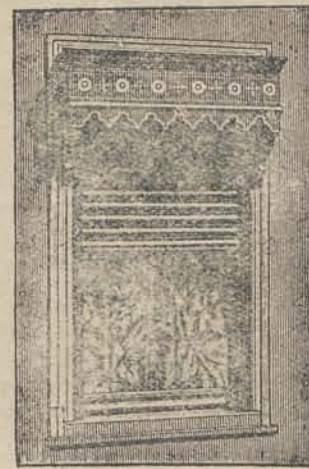
ALLE MODERNE

TALEN

Onderwijs Vertellingen

Proefles gratis.

Prospectus franco.

Heineken's
(Oudste)
Glazenwasscherij
Stoom Jaloezieën-
en Rolluikenfabriek.
KETINGSTRAAT 6
v.h. Drie Hoekjes 3,
Den Haag.
Telefoonnummer 2478.
AMSTERDAM,
van der Helststraat 1
UTRECHT,
Potterstraat 20.
Bilversum, Arnhem, Nijmegen.

TOKO BAHROE,
v. Kinsbergenstraat 126
DEN HAAG.

SPECIAAL ADRES voor zeer fijne
Samballans, Boembœ's, Indische Zuren,
Corona, Nangoen, Papandajan thee. Tras-
sie in rollen. Japansche Soya, merk
Tokio Shoya en Japansche Shoya, merk
t. c. k. Mangoe Chutney, zeer billijke
prijzen. Tamarinde en Rozen Siroop.

Eerstdaags thelephonische aansluiting.
Aanbevelend,
W. BARNAS-DIEMERS.

der inlandsche zelfbesturen.

De *Java-bode* van 17 Mei j.l. meldt:

De aanstaande legercommandant, generaal Rost van Tonningen, bevindt zich sedert korten tijd in de Preanger Regentschappen om, alvorens het legercommando te aanvaarden, zijn kennis van het defensiestelsel aldaar, door het opdoen van plaatselijke kennis, meer volkomen te maken.

Uit dit feit en de omstandigheid, dat de eerlang aftredende legercommandant, generaal van der Wyck, zich met zijne familie te Buitenzorg bevindt, als gasten van den gouverneur-generaal, is door sommigen de conclusie getrokken, dat beide genoemde opperofficieren de bergen zijn ingegaan, om met elkander besprekingen te houden, hetgeen onjuist is.

Vrouwelijke dwangarbeiders. Bij rondschrijven van den directeur van justitie aan de hoofden van gewestelijk bestuur wordt er aan herinnerd, dat bij ordonnantie van den 9en Maart j.l. (Staatsblad no. 172), met aanvulling van het Strafwetboek voor inlanders, o.m. is bepaald, dat in de gevallen, waarin volgens de wet de straf van tenarbeidstelling van den kost zonder loon wordt bedreigd, aan vrouwen gevangenisstraf zal worden opgelegd, terwijl bij artikel 2 van het gouvernementsbesluit van dienzelfden datum no. 14, machtiging is verleend om alle tot dwangarbeid veroordeelde vrouwen in Nederlandsch-Indië werkzaam te stellen op den in artikel 11 van het gevangenis-reglement bedoelden voet, d.i. binnen de gevangenis-muren.

Naar aanleiding hiervan verzoekt de departementschef om, zoo dit nog niet mocht zijn geschied, alle veroordeelde vrouwen voortaan binnen de gevangenis-muren te werk te stellen. Zij zullen daar kunnen worden bezig gehouden met het wasschen en verstellen van de kleederen der gevangenen, alsmede met rijst stampen.

Maar, zegt de directeur, het verdient tevens aanbeveling haar ambachtswerk te doen verrichten, waartoe weven en batikken het meest in aanmerking komen.

Ten einde zooveel mogelijk resultaat van haar arbeid te verkrijgen en in het belang van een goed toezicht, zal het aanbeveling verdienen om, indien de gevangenisruimte dat toelaat, de gestrafte vrouwen zooveel mogelijk in één gevangenis (nl. die tot gewestelijke centrale bestemd is of vermoedelijk bestemd zal worden) te vereenigen en haar daar onder het toezicht van een of meer vrouwelijke mandoers te plaatsen. Evenwel zal ten aanzien van de vrouwen, die tot een zeer korte straf, b.v. van minder dan 14 dagen veroordeeld zijn, eene opzending naar elders minder wenschelijk zijn en dezen zullen (haar straf ter plaatse van veroordeeling moeten ondergaan. (*Java-bode*).

Eene papierfabriek in Indië. Naar aanleiding van het prospectus-overzicht, voorkomende in het N. v. d. Dag v. N.-I. van den 10en Mei, waaruit men vernam, dat de H.H. Schoutendorp, Westpalm van Hoorn van Burgh en Cochius voornemens zijn een papierfabriek op te richten, vraagt Mr. J. F. Dijkstra, van Negara Ratoe Estate, (Lampongs) in hetzelfde blad van 22 Mei j.l. waar die fabriek zal worden opgericht. Hij vervolgt: „Natuurlijk in de nabijheid der sereh-oliefabrieken, nu men het papier denkt te fabriceren uit sereh-gras. De Preanger Regentschappen dus, zullen wel uitgekozen zijn voor dit doel, daar men toch de sereh-olie in hoofdzaak in dat gewest wint. De plaats nu acht ik van veel gewicht, aangezien het bekend is voor wie, als ik, zich interes-

seert voor en zich bezig houdt met de vezelcultuur, dat de temperatuur en de verschillen tusschen dagen nachttemperatuur van grooten invloed zijn op de sterkte der vezels. Ik zou daarom zonder nadere verzekering niet gaarne aannemen, dat vele plaatsen in de Preanger niet te lage temperatuur hebben voor de cultuur van sterke vezels.

De sereh nu levert eene onsterke vezel, zelfs wanneer deze plant geteeld wordt in een zeer warme streek, gelijk hier in de Lampongs, en zoude ik voor mij niet gaarne de sereh aanbevelen voor de fabricatie van papier, zoo lang in deze gewesten tal van vezelplanten in benodigde quantums zijn te cultiveeren, die veel eerder in aanmerking dienen te komen voor het door Mr. Schoutendorp c. s. beoogde doel. Nu heb ik in de eerste plaats rameh, Manilla-hennep en de vezel van den katoen-heestef (niet te verwarren met de katoen zelf!) op het oog.

Ik geef aan deze drie vezelsoorten verre de voorkeur boven sereh-vezel, niet alleen omdat het verschil in sterkte zoo in het nadeel van laatstgenoemde uitvalt, doch ook en vooral, omdat de fabricatie van papier wordt vastgemaakt aan de bereiding van een product, dat, als de sereh-olie, een zéér beperkt afzetgebied vindt, evenals dit het geval is met b.v. patchoulie. Zou de productie van sereh-olie aanmerkelijk toenemen, gelijk is aan te nemen wanneer een papierfabriek van de noodzakelijke proporties zoo veel grondstof vraagt, dan zou de opbrengst van het olie-bedrijf dalen ver beneden de thans voorziene mogelijkheid. Men zoude dan de sereh hebben te planten als grondstof voor het papier alleen! Dit nu is bij de door mij genoemde en door mij geteelde drie vezelplanten niet aldus, wat wel geen nader betoog zal behoeven, doordien van rameh en Manilla nooit genoeg kan worden geproduceerd, terwijl de katoen in dit gewest een toekomst heeft, gelijk ik eerlang nader aan zal toonen.

Bij de bereiding van rameh en Manilla heeft men immer een groote hoeveelheid ampas die zich heel gemakkelijk laat aanwenden voor de fabricatie van papier, vooral bij rameh, adres aan b.v. het Fransche bankpapier, uitsluitend van rameh-afval gemaakt. Het door mij naar de Firma Christie te Londen opgezonden monster rameh-afval, gaf o.a. die firma de overtuiging, met uitmuntende grondstof voor papier te doen te hebben.

Het prospectus vorenbedoeld geeft, volgens het uittreksel in dit blad, gaaf toe, dat de sereh-vezel niet is geschikt voor alle papiersoorten.

Immers: „Een ter zake door onzen papier-expert in Europa ingesteld onderzoek wees uit, dat de sereh een zeer bruikbare vezelsoort is voor de papier-bereiding, en van voldoende vezelstrekke voor een aantal (ik spatieer) papiersoorten, waarnaar groote vraag in Indië bestaat”, heet het in dat prospectus! Wel, zou ik zeggen, zoek liever naar wat beter grondstof, opdat ge alle papiersoorten kunt maken, want anders is 't maar stukwerk.

Wat de technische eigenschappen van de sereh-vezel verder aangaat, wil het mij voorkomen, dat deze vezel niet genoeg ineen krult en dat dit bij de bereiding zal blijken een gebrek te zijn, doordien de vezels zich niet goed aan elkander zullen laten vilten, en elkander niet zullen grijpen. Het papier zal dan nooit taai worden en nimmer gaan gelijken op lompenpapier dat met succes wordt vervangen door sommige houtpappen en esparto-gras.

Ik voor mij rangschik de sereh onder de monocotyle planten (vezel in 't blad) en zal voor eene be-

zaal op én neer gaande. „Ik wil het zoo. Dat ik hem liefheb, dat de anderen dit vermoeden of weten, en mij daarom veroordeelen . . . ik kan er niets aan doen, en wil het ook niet. Ik moet het eenvoudig dragen . . . met alle gevolgen er van.

Zij kon heden niet treurig of gedrukt zijn, dat was haar onmogelijk, met den bodem van Oengoejda onder de voeten en het uitzicht op morgen! Het verdriet van het dagelijksch leven lag zoo verre van haar.

Zij maakte het zich wat huiselijk in haar kamer, ontdeed zich in het bad van het kolenstof der stoomboot, trok een andere japon aan en ging onder een groote, groene parasol de van ouds bekende, kromme, schilderachtig nauwe straat in.

Nog altijd tierden heester en kruid op de ruïnen der vervallen huizen, nog altijd neigden de sierlijke toppen der hooge papaja's naar de vlakke daken, nog altijd stonden daar de witte muren der Arabische paleizen, vensterloos, met hun verwaarloosde deuren van Indisch snijwerk — niets was veranderd.

Risgalla, die haar verzeldde, deelde in de verrukking van zijn meesters, want voor de zwarte kustbewoners was Oengoejda de stad der steden.

Eenige Engelschen liepen met stevigen pas Maleen voorbij. Zij hadden een raket in de hand, haastten zich naar de buiten de stad gelegen tennisbaan.

Ook Maleen verliet de stad, en ging, in ernstige gedachten verzonken, de zeekust langs.

Zij begaf zich naar de Rots der Eenzamen, waar de kleine moskee onder de palmen stond en de Duitse graven lagen.

Hier knielde zij lang op het graf van haar man, dat met een marmeren plaat gedekt was. Haar geest hield een tweespraak met den doode.

„Ik weet, dat je mij vergeven hebt! Ik geloof, dat je op je arme Maleen niet boos zijt, om de liefde,

reiding der vezels voor textieldoeleinden, deze zich gemakkelijker laten reinigen dan de dicotyle vezelplanten (vezel in de bast). Doch deze laatste zijn leniger en sterker, eigenschappen die voor de fabricatie van papier meer waarde hebben dan een gemakkelijk decortieer-proces. Om die reden acht ik de dicotyle: rameh een superieure grondstof, ook voor papier, zelfs al verwerkt men daarvoor slechts de jongste stengelvezels en getwinde vezelrestjes: ampas.

Menigeen zal zeggen, dat ik een pleidooi houd voor eigen beurs, wijl ik rameh-planter ben. Dit is onjuist!

De rameh komt er wel zonder aanbevelingen op 't papier, want de eigenschappen van dezen vezel zijn overbekend; vandaar dan ook, dat men tevergeefs zoude zoeken naar eenig teeken van reclame mijner zijds, in welk geschrift ook.

Ik schreef nog nooit over de rameh!

Wel zoude eene failure der pogingen van Mr. Schoutendorp c.s. de totstandkoming eener papierfabriek met andere, betere vezels tot grondstof in den weg staan, en voor zoover geldt het hier m.e.a. r.e.s.

Krachten, aangewend of aan te wenden voor een goed doel, mogen niet verspild worden, en daardoor zoude ik Mr. Schoutendorp c.s. willen toeroepen: laat de sereh rusten en zoek betere grondstof.”

Het veepassenstelsel een belemmering. Toen de *Java-bode* het derde deel van de rapporten der Welvaartscommissie, de Veeteelt behandelende, besprak, vestigde het in het bijzonder de aandacht op hetgeen door den regent van Ngawi in een afzonderlijk rapport over het passenstelsel te berde was gebracht.

Deze zeer ontwikkelde en van zijn onderwerp volkomen op de hoogte zijnde schrijver, had nl. betoogd, dat het passenstelsel, gelijk het thans bestaat, een groote belemmering is voor de veeteelt in het algemeen en voor den veehandel in het bijzonder.

Dat vee koopwaar is, behoeft wel geen lang betoog. Immers niemand, althans onder de inlandsche bevolking, houdt er vee op na, speciaal uit liefhebberij of voor eigen consumptie.

Maar het passenstelsel, gelijk het thans bestaat, is een dure en zelfs voor een Javaan, die nogal ruw met zijn tijd pleegt om te springen, tijdroovende uitvinding, die als een zwaar blok hangt aan het been van den vee fokker.

Een voorbeeld:

Als een Javaan een karbouw of rund wil verkoopen, moet hij beginnen met een desapas aantevragen bij zijn tjarik (desaschrijver), de eenige doorgaans die lezen en schrijven kan in de desa. Een footje moet geofferd, schoon die heffing onwettig is. Van den tjarik moet de tani, met den tjarik en het desahoofd, vaak palen ver naar het „rapport” van het onderdistricts-hoofd, waar de werkelijke veepas wordt ontvangen (weer een footje).

Dan gaat het naar den veepasar, die doorgaans eens in de 5 weken wordt gehouden, waar de pas geverifieerd wordt (footje!) en na den verkoop moet rapport gedaan worden aan den assistent-wedono (footje!). De koper van den karbouw moet, thuisgekomen, rapport brengen aan het desahoofd (footje!) en de tjarik verifieert den pas en registreert het nieuwkoopje. (Nog een footje!).

„Wordt, zoo schreef de regent van Ngawi, de transactie van vee voor de bevolking niet vergemakkelijkt, dan zullen alle pogingen, om den veestapel te vermeerderen of te verbeteren m.i. nimmer dat resultaat opleveren, dat men er redelijkerwijs van kan ver-

die haar veel leed en weinig vreugde gebracht heeft.”

Zij had Risgalla op eenigen afstand doen post vatten, want zij wilde bij haar stil bezoek aan het graf onbespied blijven.

Thans riep Risgalla:

„Bibi! Waloe wankoedja” 1).

Zij stond snel op, trok de witte voile, die zij opgeslagen had, over het gelaat en wandelde naar de stad terug.

Zij sloeg de korte, kromme steegjes van de negerwijk in, waar het huis van Mademoiselle d'Eltville midden tusschen de makoetihutten stond, met zijn steenen muren en het crucifix boven den ingang.

Josephine d'Eltville was de eerste, die zij veranderd vond.

Zoo mager, zoo geel, zoo hol-oorig en ingedroogd was de Française vroeger niet geweest! Slechts de zwarte vurig fanatieke oogen waren nog dezelfde.

Maleen vertelde haar vriendin, dat zij naar Oengoejda gereisd was, om Krome te zien, die van Moe-hita zou overkomen.

„Je hebt hem dus nog lief?” vroeg Josephine.

„Ja. Hoe kan ik anders?”

„Dat doet mij eigenlijk leed.”

„Josephine! — Waarom?”

„Omdat ik geloof, dat hij het niet waard is. Ik houd die liefde voor een dwaling.”

„Wij menschen zijn allen vol onvolkomenheden en tegenstrijdigheden,” antwoordde Maleen. Wanneer wij slechts het volkomene mochten beminnen, hoe zouden wij dan ooit tot liefde komen?”

„Het streven naar goddelijke volkomenheid is reeds voldoende.”

„Krome streeft ook naar volkomenheid, even ernstig als jij en ik en le père Dieudonné, maar zijn ideaal heeft

1) MEVrouw, er komen menschen.

FEUILLETON.

In het Land van Belofte.

Naar het Duitsch van
FRIEDA VON BULOW.

XXXIX.

„Ik ben hier heel goed en dan . . . ik verwacht een vriend, met wien ik gewichtige dingen te bespreken heb.”

„Dat zal u in het Duitsche consulaat wel zoo goed kunnen doen, als hier mevrouw.”

Zij zag hem met vasten blik in de oogen.

„Toch niet, want mijn vriend zou niet in het Duitsche consulaat kunnen komen — het is Krome.”

Hij staarde haar als wezenloos aan.

„Krome . . . Krome! Ja, dan natuurlijk . . . dat verandert de zaak . . .”

Met een koel afscheidswoord en een vormelijke buiging ging hij heen.

Maleen wist, dat zij nu met één woord het stille werk van maanden verstoord had.

Allen, die haar vroeger wegens haar vriendschap tot Krome geminacht, gesmaad hadden, waren langzamerhand haar aanhangers geworden. De een na den ander had zij bereid gevonden, openlijk of in stilte op de aanvankelijk slechte opinie terug te komen, als op een dwaling. Zij begon op te leven in de zachte, verwarmende zon van algemeene sympathie en achting. En dat alles zou zij nu met een enkel woord ongedaan hebben gemaakt? —

„Nu, ik kan er niets aan doen,” dacht zij, in de

wachten."

Dat bovendien door het passenstelsel het daarmede beoogde doel: tegengang van veediefstallen, niet bereikt wordt, is zonder enig voorbehoud door alle deskundigen, die in het welvaartsrapport het woord hebben gevoerd, volmondig erkend.

Eenigen invloed ten goede zal het wel hebben, maar niet zóó veel, dat dit opweegt, tegen den daarmede aan de bevolking veroorzaakt last; dit is het algemeen oordeel der tot oordeelen bevoegden.

Ook in den kortelings verschenen bundel Voorstellen der welvaartscommissie, betrekking hebbende op dezen belangrijken factor van volkswelvaart in Indië, wordt volle aandacht gewijd aan dit belangrijke onderdeel en erkend, dat het passenstelsel, op zichzelf reeds belemmerend werkende, nog meer bezwarend wordt door onvoldoend of onvoldoend bekwaam personeel.

Daar zijn voorstellen gedaan tot vereenvoudiging van het passenstelsel, o.a. door den regent van Japara en door de gouvernementsveeartsen Vrijburg, Dr. 't Hoen en Hellemans, maar de belangrijke voorstellen van den resident van Madoera, reeds in October aan de Regeering aangeboden, missen wij onder de bijlage. In den nota van den veearts Fischer, die op Madoera onderzoekingen heeft ingesteld, worden wel is waar belangrijke beschouwingen gewijd aan dit onderwerp, maar de voorstellen, door den resident ingediend, schijnen niet ter kennis te zijn gekomen van de commissie.

Na er op gewezen te hebben dat het bestaande stelsel, met het oog op de op Madoera vigeerende toestanden, dringend verbetering behoeft en de gewestelijke keur om afschaffing vraagt, zonder echter de veebeweging geheel vrij te laten, wat niet aanbevelen zou zijn, wordt voorgesteld de invoering van kraalbriefjes (soerat kandang).

De afschaffing der veesterkte registers, bronnen van veel vexatie door de inlandsche hoofden, zou hiervan het gevolg kunnen zijn.

Bezoldigde marktschrijvers zouden, volgens het voorstel van den resident van Madoera, dat wij hier bespreken, moeten worden aangesteld, om de inlandsche hoofden niet te veel aan hunne gewone bezigheden te onttrekken en onbezoldigd personeel — kostbaar voor de bevolking — te kunnen vermijden.

Voor de inrichting van 24 markten en het aanleggen van registratie-registers worden de uitgaven op 7 000 geraamd; voor loonen van 30 marktschrijvers 40 helpers en 30 toekangs sapoe zal jaarlijks f 4300 noodig zijn. Door het heffen van 10 cents per stuk — thans betalen de veehouders minstens 50 cents — zouden de kosten niet alleen ruim gedekt kunnen worden, maar er zou per jaar een aanzienlijk overschot kunnen blijven, waaruit het aanleggen en onderhouden van drinkwaterbakken, het beplanten der markten, het aanbrengen van laadhoofden, het houden van veetentoonstellingen, het aanleggen van een stamboek en wat verder noodig mocht zijn, zou kunnen worden bekostigd.

Het komt ons voor dat de voorstellen van den heer Fokkens wel de overweging verdienen der Welvaartcommissie en ook vrijwel stroken met den geest harer beschouwingen.

Voorloopig heeft zij zich onthouden van het doen van afgeronde voorstellen, ten opzichte van wijziging of afschaffing van het passenstelsel en haar voornemen kenbaar gemaakt, om de behandeling van dit vraagstuk te doen plaats hebben bij „Recht en Politie”, waartoe het mede behoort.

Wij komen dus nog niet te laat met onze verwijzing naar de nota van den heer Fokkens.

andere trekken. Laat mij je de spreuk zeggen van een onzer groote wijzen: „Er wast niets op aarde, wat meer vreugde geeft dan een hooge, sterke wil. Een geheel landschap verkwikt zich aan zulk een boom.”

Maleen was één en al ziel en hartstocht, terwijl zij dit reciteerde.

Josephine d'Elville bleef echter koel. „Stelig, mijn lieve vriendin,” zeide zij in haar mooie Fransch, „maar de wil moet hoog, goed en rein zijn.”

Maleen schudde het hoofd. „Wij zijn toch maar gewone menschen en geen goden.”

Josephine zag, dat Maleen zenuwachtig werd, en begon over iets anders te spreken, over plaatselijke nieuwtjes:

Consul Chester was sedert eenige jaren weder in Engeland, zijn opvolger was een baronet, een heele hoogheid. De kleine mevrouw Despini was heelemaal een vrouw van de wereld geworden, „mondaine”, zooals Josephine spijtig zeide. Zij had echter allerliefste kinderen, en het scheen een gelukkig huwelijk, enz.

Op het bepaalde uur hielp Maleen in de polikliniek van Josephine. Dat kon zij thans. Onder leiding van haar vriend, den officier van gezondheid, had zij ervaring en kennis verkregen.

Eerst laat in den avond, nadat zij nog met Josephine de zusters in het Fransche hospitaal had opgezocht, ging zij naar haar hotel terug.

Toen zij den volgenden morgen ontwaakte, hoorde zij in de aangrenzende kamer een stem, die haar eenige oogenblikken in den waan bracht, dat zij nog droomde.

Maar neen! Zij was toch wakker! Het was werkelijkheid!

Zij richtte zich in bed op en luisterde met naar

De Selenka-Expeditie. Wij hebben schreef het B a t. N w s b l. van het korte oponthoud van den heer Oppenoorth, den mijningenieur die deel uitmaakt van de Selenka-expeditie, hier te Batavia geprofitteerd om met hem een onderhoud te hebben over de werkzaamheden bij Trinil.

De heer Oppenoorth ontving ons hartelijk en welwillend. Hij is jong en bezit nog het noodige vuur om zich met hart en ziel aan den arbeid die hem zeer interesseert te wijden. Nauwelijks afgestudeerd te Delft, in December 11., heeft hij zich de maand daarop, na korte besprekingen met mevrouw Selenka, die hem op voordracht van een gemeenschappelijken kennis engageerde, naar Indië ingescheept, daarvoor zijn oorspronkelijk plan zich in Zuid-Amerika te vestigen prijs gevende.

Den 29en Januari zette de jonge man hier te Batavia voet aan wal, den 7en Februari was hij te Trinil. Dadelijk werden de voorbereidende maatregelen genomen. Een loods moest opgezet worden voor het onder dak brengen van de werktuigen, woningen dienden te verrijzen voor de blanke leiders der expeditie en de opzichters; een magazijn moest er zijn voor het onderbrengen der uit te graven schatten. Den 20en Februari reeds kon het graven beginnen. Laten wij er dadelijk bijvoegen onder zeer moeilijke omstandigheden. De regens toch waren niet van de lucht en hierdoor werd met slechts het graafwerk buitengewoon bemoeijlikt om meer dan een reden, zooals wij hieronder zullen zien, maar de weersgesteldheid was ook van ongunstigen invloed op den gezondheidstoestand. Dr. Elbert, de geoloog, moest tol aan de tropen betalen; en het acclimatiseren is een langdurig en onaangenaam proces.

Onder de werkheden bleven de koorts evenmin uit. Wel kon voortdurend doorgewerkt worden, maar ook de zieken eischten zorg.

Een ander ongerief van den regentijd is dat het peil der rivier ongunstig hoog blijft en het afgravingwerk aan den rechteroever daardoor beduidend belemmerd wordt. Niet onnoodig lijkt het ons hier een korte uiteenzetting van de situatie te geven.

Om te beginnen zij hier dadelijk medegedeeld, dat de ontgravingen eigenlijk nader bij de desa Kliteh of Klituk dan bij Trinil plaats hebben. Piëteit echter verbiedt naamsverandering aan te brengen; vooral waar met even weinig recht gezegd zou kunnen worden dat de uitgravingen thans bij de desa Kliteh plaats hebben. Alleen de woningen van de blanken staan op een heuvel bij den geaeksteen oostelijk van de desa Kliteh, waarvan men een vijf minuten loopens verwijderd is. Op eenigen afstand noordelijker ligt de desa Trinil. De woningen der blanken liggen aan den linkeroever van de kali Madioen waar oetzee een sterke bocht maakt naar het oosten. In de kniebocht op den rechteroever heeft Dubois zijn uitgravingen gedaan. Nu is men het vorige jaar voor mevrouw Selenka met de eerste nieuwe uitgravingen begonnen. Deze hadden op verschillende punten plaats. De door Dubois uitgegraven oever werd opnieuw onder handen genomen. Noordelijker werd gezocht en op een laag gelegen punt tusschen de desa's Trinil en Kliteh werd de spade eveneens in den grond gestoken. Hier juist loopt een droog ravijntje, juist wellicht een geul in den bodem genoemd, die in de Kali Madioen uitmondt. En door ondeskundige leiding werd ten vorigen jare hier zoo wild gegraven dat in den regentijd, toen het water zich door dezen geul naar de rivier spoedde, ook de uitgravingen onderliepen, wijl men oetzee tot aan de geul had uitgestrekt. Deze plaats

voren gebogen hoofd.

Een gelukkig glimlachje trilde om haar lippen. „Dat is hij! Daar is hij! Slechts deze wand scheidt mij van hem, en er is een deur in...”

Zij hoorde, hoe hij op zijn min of meer bevelenden toon een bad bestelde.

Een half uurtje later trad zij, zorgvuldig gekapt en gekleed de zaal binnen.

Hij was er niet. De ontbijttafel was gedekt voor twee.

„Is de bana Krome niet hier aangekomen?” vroeg zij den zwarten kelner, die stukjes ijs in haar glas met buffemelk wierp.

„Ja, bibi. Een zeer voornaam heer!”

„Is deze plaats voor hem gedekt?”

„Ja, bibi.”

„Dus er zijn geen andere gasten in huis?”

„Op het oogenblik niemand, bibi. Alleen u en de bana Krome.”

„Waar is de bana?”

„Hij neemt een bad, bibi.”

De zwarte schonk koffie in.

Maleen wachtte luisterend zijn komst. Zoodra er voetstappen de deur naderden, waardoor hij komen moest, klopte haar het hart als een kleine hamer.

En toen op eenmaal was hij er werkelijk.

Ach, zij had zich immers ook nooit kunnen vergissen in zijn vasten stap, in zijn korte, besliste manier om de deur te openen en weder achter zich te sluiten.

Zij wist niet meer, wat zij deed, bewoog zich als een somnambule.

Zij stonden hand in hand en keken elkander in de oogen. Zij zag slechts zijn blik, die snel en scherp haar gehele persoon omvatte.

Nu bracht hij haar hand aan zijn lippen.

„U ziet er gezond en frisch uit, mevrouw.”

„En u...”

nu schijnt juist groote verwachtingen te wettigen. Het vermoeden is gegrond dat de rivier juist in de bocht vroeger een zeer veel meer westelijken loop had, een overigens zeer gewoon verschijnsel. Aan de linkeroever toch spoelde het slib aan, terwijl de stroom den rechteroever afknaagde. Hoe het zij, de uitgravingen tusschen de kali Madioen en den bodengeul liepen in den regentijd vol slik en dit moest eerst verwijderd worden vóór men het werk hier hervatte kon. Dagen lang heeft men daar in de modder moeten wroeten. Tegelijkertijd werd op de oude vindplaatsen van Dubois voortgewerkt. Elke niveauverlaging van de kali Madioen werd benut. Als de droge moeson nu eerst maar intreedt zal men beter opschieten.

„En hoe zijn de resultaten nu reeds van de onderzoekingen?” vroegen wij.

„Wel, daaromtrent is eigenlijk nog weinig mede te deelen. Wij hebben het compleet skelet van een alluvialen karbouw opgedolven. Dit heeft in zooverre betekenis dat het dienen kan voor de vergelijking van den ouderdom der lagen. Het is juist zaak de verhouding na te gaan van het aantal fossiele diersoorten tot dezelfde nog levende soorten. Deze karbouw kan een vijftig of zestig jaar geleden verdronken of begraven zijn. Maar overigens is dit het onderzoek van later. Wij hebben nog te weinig tijd om ons op het determineeren en vaststellen toe te leggen. Om half zes 's morgens begin ik te graven tot zes 's middags. Als wij thuis zijn en de dagboeken hebben bijgehouden, dwingt moeheid ons naar bed. En dus houden wij ons voorloopig met het determineeren niet op. Alles wat gevonden wordt gaat naar de goeding. We hebben een stuk van een schedeldak van een bison of zoo iets, ribben-splinters, kiezen van stegodonten (de reusachtige overgangsvormen van mastodont naar olifant) en nog meer beenderen en heel veel bladeren. Maar, zoo als ik zei, dat gaat voorloopig alles naar de goeding. Ik heb wel veel verwachting dat wij in de nieuwe graafplaatsen een rijke hoeveelheid fossiele skelet-resten zullen vinden.

„Maar hoe ver bent u reeds gevorderd? Hebt u de neogene lagen reeds bereikt, het pliocen bijvoorbeeld? Of bent u nog steeds in het diluvium?”

— „Ook daarop zou ik u geen bevredigend antwoord kunnen geven. Het is voornamelijk de taak van dr. Elbert natuurlijk om den ouderdom der lagen vast te stellen, maar dat is van later zorg; ook al wil ik dadelijk toegeven dat men uit de fossielen van een heel enkele diersoort een bijzonder tijdperk onmiddellijk kan herkennen. Maar ons materiaal aan fossiele resten is daarvoor nog lang niet groot genoeg. Het vorige jaar zijn reeds beenderen uitgegraven; maar daarbij heeft deskundige leiding ontbroken en veel heeft men aan die collectie dus niet.”

West-Indische Berichten.

Suriname. Aan de rede van den gouverneur bij gelegenheid van de opening der nieuwe zitting van de Koloniale Staten hebben wij wel het voornaamste ontleend, door aanhaling van de bereidwilligheid der regeering in het moederland om de doortrekking van den spoorweg te bevorderen; overigens zouden wij slechts in herhalingen vervallen van hetgeen reeds betreffende den toestand der cultures en industriën is gezegd. Alleen willen wij nog aanhalen wat betreffende den kleinen landbouw wordt gezegd, waarvan gelijk bekend voor de toekomst der kolonie veel af

Thans eerst nam zij hem critisch op. Geen spoor van strijd of leed, geen spoor van de jaren!

Het was haar lief om zijnentwil. Maar zijzelf was meer verouderd dan hij, en dat betreunde zij op dit oogenblik.

Ieder zijner bewegingen had iets veerkrachtigs, zijn spieren leken van ijzer, zijn oogen keken nog even trots als vroeger, en om zijn mond speelde het oude, triumphantelijke glimlachje.

Het costume van licht, Engelsch flanel omsloot eng zijn gespierde gestalte en kleedde hem voortreffelijk. Zóó stond hij voor haar, de gesmade, door zijn volk oonteerde.

Het scheen haar bijna ongelooflijk.

Zij gingen zitten om te ontbijten en wisselden oppervlakkige opmerkingen, wat immers de intiemste vrienden en de knapste menschen wel doen, wanneer zij elkander in lang niet gezien hebben, totdat zij het gevoel van vervreemding hebben overwonnen.

Hij vertelde:

„Ik heb de rit hierheen gedaan op een volbloed Arabier, een heerlijk dier.”

„Was het niet erg warm?”

„Ik heb, tot groote ontzetting van mijn bedienden, bijna alleen in den nacht gereden.”

Zij leunde achterover in haar stoel en zag hem ernstig aan.

„Vertel mij nu alles,” verzocht zij.

„Wat ik te vertellen heb, dat heb ik al geschreven,” antwoordde hij glimlachend, en toen begon hij over de Europeesche toestanden te spreken. In duidelijke bewoordingen ontwierp hij haar een beeld van de tegenstrijdige belangen en den stillen, verbitterden machtkamp der beschaafde staten onderling.

(Wordt vervolgd).

hangt, daar hierin toch het middel moet worden gevonden om een eenigermate belangrijke gezeten bevolking voor Suriname te verkrijgen. Van den kleinen landbouw nu sprekende, zei de gouverneur:

„Deze bleef zich uitbreiden: het aantal perceelen steeg met een vierhonderdtal, dus tot circa 5400, tezamen ruim 14500 hectaren beslaande. De uitbreiding vond voornamelijk plaats langs den spoorweg in de omstreken van Lelydorp, waar het terrein, als het op loozing is gebracht, zeer geschikt blijkt. Meer en meer leggen de kleine landbouwers zich op andere cultures dan die van cacao toe. De aanplant van surinaamsche koffie breidt zich geleidelijk uit; — in 1906 werden vijftien duizend koffieplantjes door den cultuurtuin uitgedeeld. Ook het kweken van vruchtboomen neemt toe en aan de veredeling wordt meer zorg besteed. Niettegenstaande tengevolge van het zeer droge voorjaar de eerste crop (we dachten dat hier toch een goed-hollandsch woord bestond in oogst) grootendeels verloren ging, steeg toch de rijstproductie in 1906 andermaal met 36 procent. Op bevordering van deze cultuur blijf ik bedacht. Het is u bekend dat in de laatste weken twijfel is gerezen of de verwachting, dat in den loop van dit jaar zou kunnen worden beschikt over overvloed van land, voldoende aan alle eischen voor uitgifte voor den kleinen landbouw, wel geheel zal kunnen worden vervuld. Doordrongen van het groote belang van dezen tak van volksbestaan, heb ik mijne volle aandacht aan dit punt gewijd, en mocht de twijfel niet worden opgeheven, dan zullen tijdig maatregelen worden getroffen of voorgesteld, ter voorkoming van tijdelijken stilstand der geleidelijke gronduitgifte.”

Een ware ramp schijnt dezen tak van volksbestaan evenals den landbouw in het algemeen te hebben getroffen in den abnormaal zwaren regenval in de maand April, waarover Onze West het volgende schreef:

„Uit een opgaaf — welke afkomstig was van de suikerplantage Rust en Werk — onlangs in dit blad gepubliceerd, bleek dat de regenval over de afgelopen maand (April) in het district Beneden Commewijne is geweest 796 m.M. Met ontzetting zal men van dit cijfer hebben kennis genomen. Een dergelijke regenval in de maand April is, voorzover wij kunnen nagaan, onbekend in de geschiedenis van Suriname. En niet alleen in de maand April, ook in Mei, de grootste regenmaand, is zulk een regenval niet waargenomen.”

Door het bestuur is reeds, in verband met de in de openingsrede van den gouverneur gedane toezegging van gouvernementsteun, waar het particulier hulpbetoon zou te kort schieten, aan den districts-commissaris, M. Nassy, de opdracht verstrekt om zich in de verschillende districten te vergewissen van de economische gevolgen, die de zware regenval heeft teweeggebracht, en daaromtrent verslag te doen aan het bestuur; zoo noodig met voorstellen omtrent maatregelen, van bestuurswege in deze te nemen.

„Dat er schade zal zijn”, schreef Onze West, „staat vast. In welke mate, daaromtrent kunnen slechts gissingen worden gemaakt. De oogst aan aardvruchten, als cassave en dergelijke, is stellig grootendeels verloren te achten. Dit verlies laat zich echter betrekkelijk spoedig herstellen. Van meer belang is de vraag, in hoever de bananenooft schade heeft geleden. Zeer waarschijnlijk zal er spoedig schaarschte aan dit voedingsmiddel ontstaan. Gelukkig schijnt de bacoven-cultuur weinig schade te hebben geleden. Alleen de allerjongste planten zijn grootendeels verloren gegaan. De planten, die eenmaal opgeschoten waren, zijn ten spijt van den zondvloed, doorgegroeid, daarmee opnieuw bewijzend, dat bacoven een stootje kunnen verdragen.”

Ten aanzien van de bacoven-cultuur ontleende de heer J. R. C. Gonggrijp het volgende compliment van engelsche zijde aan het hollandsche bestuur aan een schrijven van de British West Indian Fruit Company Ltd. aan het engelsche ministerie van koloniën, welk extract met cursivering van zijne hand als waarschuwing tevens voor de surinaamsche planters aan Onze West ter plaatsing werd aangeboden en als volgt luidde:

„De grootste moeilijkheid door deze Maatschappij ondervonden was zich in Trinidad te verzekeren van bacoves van goede kwaliteit en in voldoende hoeveelheden, om de ruimte voor ons gereserveerd aan boord van de Royal Mail Steam Packet Co. te bevrachten, waardoor wij onder de bepalingen van het contract genoodzaakt waren bacoves te koop van onvoldoende afmetingen en kwaliteit, geheel ongeschikt voor de markt in Engeland. — Mijne directie is daarom van oordeel dat de subsidie aan ons toegestaan door het gouvernement van Trinidad veel beter zou kunnen worden aangewend om de planters te helpen goede marktwaardige bacoves te kweken, en wanneer dit kan worden gedaan dan zal niet alleen de planter daarvan de voordeelen genieten, maar de betere kwaliteit van bacoves, alsdan te verkrijgen, zal aan deze „Company” het verlies vergoeden van de gouvernementssubsidie waarvan zij voornemens is afstand te doen. Het zal der aandacht van het Gouvernement van Trinidad niet ontgaan zijn dat de naburige Hollandsche kolonie Suriname voornemens is de cultuur van bacoves te bevorderen, op de navolgende wijze:

1. den planter subsidie te geven om een evenredige voldoende hoeveelheid bacoves te cultiveeren.
2. den opkoper te garanderen een minimum hoe-

veelheid goede marktwaardige bacoves tot een voor een zeker aantal jaren vast gestelden vasten prijs, waardoor de opkoper verzekerd is van een voldoende hoeveelheid bacoves om de scheepsruimte te bevrachten, waarvoor hij zorgen moet.

„Wij gelooven dat dit denkbeeld om den planter te subsidiëren, de volle aandacht waardig is van het Gouvernement van Trinidad, en dat terwijl deze Maatschappij gaarne afstand wil doen van elke Gouvernementssubsidie het Gouvernement van Trinidad van zijne zijde daarentegen wel de verantwoordelijkheid van de levering van een voldoende hoeveelheid marktwaardige bacoves om de besproken scheepsruimte te vullen zou kunnen aanvaarden, tegen dezelfde prijzen als opkopers in Suriname zullen betalen. Om de zaak op een voortdurend gezonden basis te vestigen is een geregelde evenredige aanvoer van voldoende hoeveelheden goede marktwaardige bacoves tegen prijzen waarvoor zij te krijgen zijn in andere productie-landen, werkelijk onmisbaar.”

Van Vreemde Koloniën.

Noord-Australië. Het noordelijk gebied van Zuid-Australië kan als het ware een kolonie genoemd worden van dezen, tot het Australisch Gemeenebest behoorenden staat. Niettegenstaande reeds heel wat engelsch geld in deze kolonie gestoken is in verschillende ondernemingen, kan de toestand alles behalve rooskleurig worden geheeten. Men is het er nog geenszins over eens of van dit gebied met een oppervlakte van een half miljoen vierkante engelsche mijlen wel iets te maken valt. Een paar jaar geleden bracht de gouverneur van Zuid-Australië een bezoek aan dit, door de wildernissen van het Australisch binnenland van het moederland gescheiden gebied, dat aan dien staat jaarlijks op 100.000 ponden sterling komt te staan. Volgens de bevindingen van dien gouverneur zou het land zeer wel geschikt zijn voor veeteelt, terwijl zijns inziens ook de mogelijkheid van de teelt van katoen, rijst, suiker, rubber en andere tropische producten geenszins uitgesloten was onder voorbehoud eener oordeelkundige keuze der daartoe te bezigen terreinen. De daartoe benodigde arbeid zou door lieden van een of ander gekleurd ras moeten geleverd worden, daar er niet aan te denken zou vallen, dat blanken zich in dat klimaat anders dan met het beheer der ondernemingen en het toezicht op den arbeid zouden inlaten. Anderen, door jarenlang verblijf in het land op de hoogte geacht van den toestand, meenen dat het uitgestrekt gebied zelfs niet voor veeteelt in aanmerking komt, terwijl ten aanzien van den mijnbouw, waaromtrent daar ook al eens groote verwachtingen zijn gekoesterd, wordt opgemerkt dat de aanwezige delfstoffen er zoo in kleine hoeveelheden verspreid voorkomen, dat aan exploitatie op groote schaal niet kan worden gedacht.

In elk geval zou voor den arbeid moeten worden gerekend op invoer van gekleurde arbeiders, daar de 25.000 inboorlingen, die het gebied telt, arbeidsschuw zijn, in het geheel niet voor geregelde arbeid in aanmerking komen. Maar van zulken invoer wil men in het gemeenebest niet weten, waar de machtige arbeiderspartij, waarop het huidige bestuur in hooge mate steunt, het „blank Australië” in haar schild voert en ook reeds de suikercultuur in Noord-Queensland heeft gededuceerd, door de uitzetting der Kanaken-arbeiders door te drijven.

Op die manier is het noordelijk territorium een leelijke strop voor Zuid-Australië, dat dan ook herhaaldelijk getracht heeft hiervan een geschenk aan het Gemeenebest te maken, maar nog onlangs hebben de eerste ministers der Staten in een conferentie te Brisbane gemeend voor dit cadeau feestelijk te moeten bedanken.

Zuid-Australië blijft dus met een gebied opgescheept, dat het niet op de eenig rationele wijze door immigratie van gekleurde arbeiders tot ontwikkeling kan brengen en betaalt nu jaarlijks ter wille van het „blank Australië” 300 gulden per hoofd van de nog geen 4000 w.o. ongeveer 600 vrouwen blanke bewoners van zijn noordelijk territorium.

Het nieuwe fransche koloniale rijk. Het fransche koloniale congres van 1907, dat den 10en dezer door den heer Deloncle, afgevaardigde voor Cochinchina, als voorzitter werd geopend, gaf in zijne eerste zitting een voordracht te hooren van den heer Saint Germain, senator voor Oran, over de koloniale expansie van Frankrijk, eene expansie, die inzonderheid van de laatste twintig jaren dagteekent en Frankrijk, wat uitgebreidheid en zielental zijner koloniën aangaat, op de zoolang door Nederland ingenomen tweede plaats onder de rij der koloniale mogendheden stelde.

De heer Marcel Saint Germain wees er op hoe het fransche koloniale rijk zich nog in 1871 bepaalde tot een omvang van minder dan één miljoen vierkante kilometers met een bevolking van nog geen vijf miljoen zielen, terwijl het thans eene oppervlakte beslaat van elf miljoen vierkante kilometers met een bevolking van vijf-en-veertig miljoen zielen.

In 1871 bepaalden zich de koloniën van Frankrijk tot Algiers, waar juist een verwoede opstand was onderdrukt en dat sedert betere tijden tegemoet ging; Senegal, weinig meer dan een kantoor aan de Westkust van Afrika, en de vestigingen aan de Ivoorkust

en in Gabon, ook van weinig beteekenis; in Azië bezat het slechts Cochinchina met het protectoraat over Kambodja, Fransche Voor-Indië en Réunion; in Amerika woei de Fransche vlag op enkele Antillen, in Guyana en op Saint Pierre en Miquelon, waarvan de Antillen en Guyana toen aan een economische crisis ten prooi waren, die zich sedert maar al te dikwerf herhaalde; terwijl Nieuw-Caledonië in Australië uitsluitend een strafkolonie was. Het handelscijfer voor al deze koloniën te zamen bleef beneden de 600 miljoen franken, van welk bedrag het één-derde en meer dan dat door de betrekkingen met andere landen dan het moederland werd geleverd. Voorts ontvingen de koloniën een totaal bedrag van 30 miljoen franken aan subsidiën, waarvan het leeuwendeel, 22 miljoen franken, alleen aan Algiers werd toegekend.

Hoewel mannen als Jules Ferry, Paul Bert en Eugène Etienne reeds vroeg in het strijdperk traden om de koloniale expansie te bepleiten en daarmee het succes erlangden van eene politiek, die leidde tot uitbreiding van het fransche gezag over Annam en Tongkin, volgde het fransche volk zijne voormannen in deze slechts onwillig — getuige den bij wijze van scheldnaam aan Ferry gegeven naam van tonkinnois — en er is slechts van een doelbewuste expansie-politiek sprake sedert het jaar 1887, toen de geleidelijke annexatie der landen, die thans het uitgestrekte gouvernement van West-Afrika vormen, werd ingezet met het den 25en Maart 1887 door den luitenant-kolonel Péroz met het inlandsche hoofd Samory gesloten verdrag, waarbij deze het gebied aan den linkerover van den Niger tot de Tinkisso aan Frankrijk afstond.

Dat deze expansie, zoo in West-Afrika als elders, niet zonder geweld van wapenen werd verkregen is bekend. In West-Afrika was het vooral de strijd tegen Samory, die den Franschen veel zorg veroorzaakte tot 1898, toen dit hoofd werd gevangen genomen. In Dahomey moest kolonel Dodds van 1892 tot 1894 krijg voeren om Behanzin ten onder te brengen, terwijl in Fransch-Congo de uitbreiding naar het Tsjad-meer iangen tijd door het inlandsch hoofd Rabah werd weerstaan, zoodat eerst in 1900 die uitbreiding was verkregen.

Op Madagaskar moest het inlandsch zelfbestuur in 1896 na den veldtocht van 1895 voor het fransche gezag, dat te voren een soort protectoraat over het eiland uitoefende, wijken, terwijl de vestiging der indochineesche unie in October 1887 plaats had onder het krijgsumoer van den strijd met de Zwartvlaggen in Tongkin en Annam.

Omstreeks 1898 evenwel kon het tijdperk der verovering als gesloten beschouwd worden, afgezien van de nog noodige bevestiging van het verworven gebied in Midden- en Noord-Afrika en begon men zich krachtig op de werken des vredes toe te leggen, waarin de aanleg van spoorwegen en de verbetering van havens, als Dakar, Conakry aan de westafrikaansche kust, Diego Suarez op Madagaskar, Saigon in Indo-China, enzovoort, de hoofdrol vervulden. In de laatste zeven jaren werden in West-Afrika 1000 kilometers rails gelegd, in Indo-China werkt men aan de uitvoering van een plan dat die kolonie een net van 1600 kilometers zal verschaffen, op Madagaskar werkt men nog steeds aan de verbinding der hoofdstad Tananarive met de kust; van Djiboeti, dat van 1888 tot 1890 werd gesticht, vertrok in 1898 de eerste trein naar het binnenland langs den spoorweg, waarvan de doortrekking tot de hoofdstad van Abessynië thans ernstig in gevaar schijnt gebracht door de veranderde houding der fransche regeering tegenover concessionarissen, die tot nu toe op haren steun konden rekenen; terwijl thans plannen ontworpen zijn voor spoorwegaanleg ook in Fransch Congo en in Fransch Guyana, dit alles afgescheiden van den ontzaglijken vooruitgang in den stand der verkeersmiddelen voor Algiers en het sedert verworven protectoraat Tunis, welke beide landen, gelijk meermalen opgemerkt, niet meer onder de fransche koloniën worden gerangschikt, d.i. onder die bezittingen, welke tot het ressort van het ministerie van koloniën behooren.

Wat deze eigenlijke koloniën betreft, geeft de vooruitgang van den handel in de laatste twintig jaren, — het cijfer steeg van 427 in 1886 tot 874 miljoen in 1905 — een getrouw beeld van de voortschrijdende ontwikkeling der landen, waaraan het fransche initiatief vooral tengevolge van de protectionistische tariefregeling een levendig aandeel nam.

Ook op het gebied van volkshygiëne werd naar de mate der krachten van de zeer beperkte budgetten naar verbetering gestreefd evenals op dat der volksoontwikkeling, en werd hier, mag men de berichten gelooven, met zeer bescheiden middelen reeds veel tot stand gebracht.

De verarming der Indiërs. Wij hebben er reeds op gewezen, hoe de toestanden in Zuid-Voor-Indië, vanwaar de meeste koolies naar de theetuinen van Assam, naar de Straits, Mauritius en elders trekken om aan de ellende in het eigen land te ontkomen zoo geworden zijn onder het engelsch bestuur, welks wetten in stede van den woeker tegen te gaan, dezen in de hand werkten.

Maurits Wagenvoort schreef hieromtrent in een van Pondichéry verzonden schrijven het volgende:

„Indien menschelijke hebzucht: — Europeesche voorheen in de eerste plaats, maar nu enkel van de Indische menschen, de hebzucht der Bania's en der

Marwari's, van de kooplieden- en geldschieterskaste, — onder de landbouwende bevolking van Indië een vruchtbaar veld heeft gevonden om zich te verrijken, dan is dit wel grootendeels te wijten aan de gebreken van den Indischen volksaard. De zaak is, dat de Indiër zich zonder nadenken in schuld steekt, dikwijls weer gedwongen door de zeden waaronder hij leeft: bijvoorbeeld om op den bepaalden tijd, vóór dat de rijpheid des levens is ingetreden, zijn dochters gehuwd te krijgen. Dit moet anders zou hij in dit leven onteerd en in een volgend gedegradeerd zijn; óók om die dochters gehuwd te krijgen in een kaste, die een schreefje hooger is dan zijn eigene. Voor dergelijke en andere feesten steekt hij zich onbedachtzaam in schuld, en dit is natuurlijk altijd zoo geweest. Maar niet altijd zoo geweest is de wetgeving door de Engelschen ingesteld op schuldivordering. Onder de Indische wetgeving kan iemand schulden aangaan, maar het recht van den schuldeischer was beperkt: hij mocht dit niet aantasten en dat niet. Het gevolg was dat de Bania's of de Marwari's zich tweemaal bedachten eer zij iemand geld ter leen gaven. Nu is dat anders: nu leggen zij het geld als het ware in het bereik der handen van hem die gaarne feestvieren wil, en deze, niet nadenkende over den vervaldag en over het aangroeien van rente, neemt het, neemt meer dan hij vroeger gekregen en zelfs gewenscht zou hebben. Het gevolg is dat de man vandaag over een jaar geruïneerd is. „Dan had hij maar moeten nadenken”, zal wellicht de „practische man”, de „man van zaken” in ons midden hierop antwoorden, en hoe schoon gelijk heeft hij. Ongelukkig denken deze menschen niet na; ongelukkig zijn zij in het administratieve als de kinderen, en zou men even goed kunnen zeggen: „dan hadden zij maar blond haar moeten hebben”.

Ik sprak in den tegenwoordigen tijd, alsof dat geldleenen en geldschieten nog altijd voorkomt, maar het behoort grootendeels reeds tot het verleden, althans voor het grondbezit, wijl dit in sommige streken van Indië geheel of voor het grootste gedeelte in de handen van de Bania's en de Marwari's is gekomen. Deze echter kunnen geen landbouwers zijn. In Indië kan men nooit anders zijn, ik bedoel onder de Hindoes — en de Bania's en Marwari's zijn dat — dan wat men geboren is. Men wordt geldschietster geboren of kleermaker of vuilnisman. Zoo wordt men ook als landbouwer geboren, en dus hebben de Bania's en Marwari's de opgezeten van de gronden die allengs in hun bezit zijn gekomen niet verjaagd, integendeel, maar hen tot een pachtcontract gedwongen, waarbij al de winst, die trouwens maar zelden groot is, voor den grondeigenaar, en al de schade voor den pachter komt. Hoe erg de toestand aldus geworden is bleek der Britsche overheid een jaar of tien geleden bij den hongersnood in Goezjarat aan de Golf van Cambaye. In verscheidene dorpen werd toen de grondbelasting voor negen tienden door de Marwari's betaald, dat wil zeggen: de oorspronkelijke bevolking was of door den honger gestorven of verdreven, en de geldschietsters hadden nu zelf in den zak te tasten niet alleen, maar stonden voor de vraag om nieuwe opgezeten voor hun landerijen te vinden.”

Niet alleen eigen onnadenkendheid speelde hierin een rol, maar ook de zorgeloosheid der gemeenschap deed het collectief bezit, waar dit bestaat, geheel onder het beheer der geldschietsters komen met de daaraan verbonden gevolgen, terwijl de Indiër van geen benefice van inventaris wil weten waar het de aanvaarding betreft van den boedel zijner ouders, zoodat menigeen nog zucht onder schulden, honderd jaar en meer geleden door een voorouder aangegaan.

Onderlinge voorzorg. Mocht ook al Wagenvoort in het hiervoren door ons geciteerde zeer terecht aan de onnadenkendheid van den Indiër en de indische gemeenschap een groot deel der schuld toeschrijven aan den huidige toestand onder de landbouwende klasse, niet te ontkennen valt, dat ook de wisselvallige uitkomsten van den landbouw en het gebrek aan billijk landbouwcrediet hierin eene rol vervullen. Door het engelsche bestuur is getracht hierin te voorzien door aanmoediging der oprichting van coöperatieve crediet-instellingen. Het succes dezer instellingen moet evenwel naar luid der berichten van hier en daar niet bijster groot wezen, in tegenstelling met wat men omtrent de uitkomst verneemt van zulke instellingen b.v. in Algiers met zijne ook van zorgeloosheid niet vrij te pleiten inlandse bevolking, waar deze b.v. hier en daar om aan gered geld te komen hare gronden voor dikwerf lage prijzen aan europeesche kolonisten verkochten, bij wie ze zich dan later zoodra het geld op was, als arbeiders moesten verhuren op vroegeren eigen grond.

Merkwaardig zijn ongetwijfeld de cijfers betreffende de ontwikkeling van het instituut der landbouwcredietverenigingen in Algiers, waarvan de eerste in 1868 door het initiatief van generaal Liébert te Miliana werd opgericht, en waarvan er in 1886, bijna 20 jaren later dus, 44 in het land aanwezig waren, met een kapitaal van ongeveer 1,700,000 franken en 60293 aangeslotenen, terwijl men weer 20 jaren later in 1906 dus 186 verenigingen telde met een kapitaal van ruim 14 miljoen franken en omstreeks 500000 aangeslotenen, terwijl van 1 October 1897 tot 30 September 1905 een bedrag van 31,641,229 franken in voorschotten, zoo in geld als in natura, aan de aangeslotenen werd verleend.

In den laatsten tijd is aan den werkring dezer

verenigingen nog een uitgetreider sfeer gegeven, door haar er toe te brengen zich te belasten met de verbreiding van betere wijze van bebouwing dan de tot nu toe gevolgde. Onnoodig te zeggen dat waar deze propaganda van den eigen kring uitgaat zonder de altijd met wantrouwen begroete parentah aobes van hooger hand, met welke goede bedoelingen oock vervuld, zij des te beter inslaat bij de bevolking, die met name o.a. in het departement Oran zich reeds betere landbouwwerktuigen ging verschaffen dan de voor dien gebruikelijke.

Het succes der Algerijnsche instellingen spoort tot navolging aan en zoo zien we den heer Hauser, administrateur-maire van Hanoi de oprichting van dergelijke instellingen voor Indo-China bepleiten, waar thans nog slechts de zoogenaamde Dong-loi worden aangetroffen, die als coöperatieve verbruiksverenigingen en verenigingen voor den verkoop van het product meer een commercieel karakter voeren dan dat er van onderlinge voorzorg sprake zou kunnen wezen.

Het is echter onzes inziens de vraag of het succes der algerijnsche instellingen voor inboorlingen niet voor een groot deel moet worden gezocht in de omgeving, waar de europeesche kolonist naast en niet alleen boven den inboorling het landbouwbedrijf beoefent, deze laatste in Algiers aan zijns gelijken zij het ook van een ander ras, een voorbeeld kan nemen.

Nog eens de Congo-Staat. Wij hebben reeds verschillende getuigenissen aangehaald van onbevooroordeelde Engelschen en Amerikanen, die als ooggetuigen en kenners van het land oordeelende de critiek, door een zekeren Morel, die nimmer in den Congo-Staat was, op het bestuur en de toestanden in dien staat geoefend, geheel te niet deden. We kunnen thans weder het gunstig getuigenis aanhalen van Dr. Wollaston, door het engelsch Koninklijk Aardrijkskundig Genootschap met eene zending belast geweest, die hem ook geruimen tijd in den Congo-Staat deed vertoeven. Deze geleerde ontzegde allen grond aan de, over de toestanden in den Congo-Staat door Morel c.s. verdicte verhalen en wendde zich inzonderheid heftig tegen een medelid zijner zending, dat zich niet had ontzien om nog vóór hun betreden van den Congo-Staat, en dus nog vóórdat zij iets hadden gezien, die verdichtsels als werkelijk gezien en juist bevonden in een schrijven aan de engelsche bladen had bekrachtigd. Ook Savage Landor, een engelsch reiziger, juist van een tocht teruggekeerd door Afrika, waarbij hij ook den Congo-Staat doorkruiste, wist niets dan goed van het bestuur van dien staat mede te deelen. Dat zijn oordeelen van mannen on the spot, die zich door geen imperialistische, commercieele of religieuze bijbedoelingen lieten beïnvloeden, maar hoort men dezen? Neen, men luistert liever naar de kermisgasten, die met veel lawaai de menschen-lokken in hun tent voor het schouwspel der verdichte atrociteiten. Och, men ziet in den grond zoo gaarne zulke vertooningen — je kunt er weer zoo lekker van snotteren — dat lucht dan weer eens op.

De opiumvloek. Overal in verschillende koloniën, waar het opium nog een belangrijk middel van inkomsten uitmaakt, als Engelsch-Indië, de Straits, de gefedereerde maleische staten, Indo-China, Hongkong en Nederlandsch-Indië, vraagt men zich af, welke met het oog op het zoogenaamde opiumverbod in China, de houding behoort te wezen, op dit gebied in te nemen. Men heeft gemeend dat het China ernst was door de in het leven geroepen verbods- en straf-bepalingen, maar vergat, dat deze laatste een verzachting inhielden van een sedert veertig jaren reeds in China bestaande bepaling, welke op het opiumschuiven de doodstraf stelde, terwijl nu met ontslag en gevangenschap van ambtenaren wordt bedreigd, die ook niet zullen worden toegepast. Door de chineesche regeering is integendeel een circulaire uitgevaardigd, waarin op het verlies van inkomsten door verminderd opiumverbruik wordt gewezen en de uitbreiding der papaver-cultuur in China wordt aangemoedigd. Waarom het John Chinaman te doen is?...

Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften over Oost- en West-Indië.

Tijdschrift voor het Binnenlandsch Bestuur. April 1907.

Afscheidswoord (als redacteur), door J. van Aalst. — De in de afdeeling Anjer in gebruik zijnde ploegen en hunne onderdeelen, door F. S. (met platen). — Hal atoe-ran memadjoekan kahidoepannja anak-anak boemi poeta-jang dape peladjaran sakola di Tanah Priangan, door Djoeroetoelis. — De loemboeng-desa op Zuid-Celebes, door J. Tideman. — Ontwerp-modellen van cohiere, leggers en aanslagbiljetten voor de inkomsten-belasting van Inlanders en g.g., door J. van Aalst. — Ontwerp-regelingen vast te stellen door het Hoofd van Gewestelijk Bestuur, in voldoening aan de voorschriften vervat in art. 5, 12 al. 2, 15, en 18 al. 2 van Sibl. 1896 No. 83, door een Controleur. — Volkswelvaart en selectie, door J. van Aalst. — Varia: Huishuur indemniteiten. — Meet-brieven bij eigendomsacten. — Doodstraf. — Zaaipadi of zaadpadi?

De Indische Mercur. 18 Juni 1907.

Een kina-inspectie, vijftig jaren geleden, door v. G. (orkom). — Een nieuw boek over caoutchouc, door A. H. Berkhout. — E. Merck's Jahresbericht, door P. v. d. W. — Opening der Koloniale Staten van Suriname. — De katoen-industrie in Japan. — Preanger-Kinabond. De „tak-kanker”. Een papierfabriek bij Meester Cornelis. — Ram-meh. — Uit- en Invoer van Java in Februari 1907. — Parelzaad-vijvers. — De Klapper-cultuur op Zuid-Celebes. — Giftige stoffen in voedingsplanten, speciaal in cassave. — Verslagen van Maatschappijen. — Dividenden. Enz.

Weekblad voor Indië. 4e Jaargang. No. 3.

Een praatje over de volksverhuizing van Java naar de Lampongsche Districten, door W. G. L. — Een strijdbaar Gouverneur-Generaal [Rijklof van Goens], door Gabriël. — Bouwkunst (slot), door P. A. J. Moojen (met afbeeldingen). — Indrukken van den dag (vervolg), door Corax. — Indische kiekjes, door Tiszoo. Een avondje in de komedie. — Een schaking bij de Makassaren, door J. Tideman. — Enz.

Brengt een bezoek aan

BOEATAN,

thans

Heulstraat 19, DEN HAAG.

Permanente Tentoonstelling

van Indische Kunst en Nijverheid.

VERKOOP en NABESTELLING.

Toegang VRIJ.

Gelegenheid tot het gebruiken van Thee met Indisch gebak van 3-6 uur.

Om uit te knippen.

INTEEKENBILJET.

De ondergeteekende.....
 wonende te..... wenscht
 donateur-trice..... te worden der Vereeniging **Oost**
 lid.....
en West tegen een jaarlijksche contributie
 van f.....
 den..... 190.....
 Straat of gracht.....
 Handteekening.....

Te zenden aan den Secretaris van het Hoofd-bestuur:

L. P. F. SCHIMPF.

Bureau Hoofdbestuur: Heulstraat 17.

Restaurant DES INDES.

PRINS HENDRIKPLEIN 3a, 3b,
Den Haag.

PIEPER-BAARS.

Telefoon 1896.

Iederen dag gelegenheid tot
het verkrijgen van volledige
rijsttafel en Europeesch eten.

Plat du jour tot 4 uur à f 0 80,
na 4 uur f 1.—

DINERS van af f 1.50.

Uitzenden van verschillende Schotels.

Vraag Tarieven.

Deze restaurant heeft geen filialen.

Ch. F. RIJKEN & Co.

Vleugels, Piano's, Orgels.
Verhuren, Stemmen, Repareeren
NIEUWSTRAAT No. 26.

W. PAULUSSEN.

Drogist, SPUI 156 a
recht over de St. Jacobstraat.
GOEDKOOPSTE en SOLIEDSTE adres
voor Parijzer Gummi- en Verbandartikelen.

De Goedkope Winkel van H. DE LA COURT.

Chemische producten,
Borstelwaren, Sponsen, Zeemleder,
TOT DE LAAGSTE PRIJS.
Hemsterhuisstraat 283.

EDUARD PELGER,

MAGAZIJN VAN
HEERENHOEDEN
Prinsestraat 35,
1ste huis naast de Brandweerkazerne,
'S-GRAVENHAGE.

Extra aanbieding, zolang de voorraad strekt.

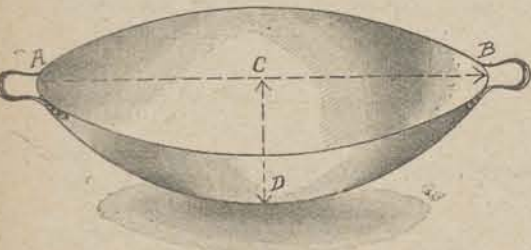
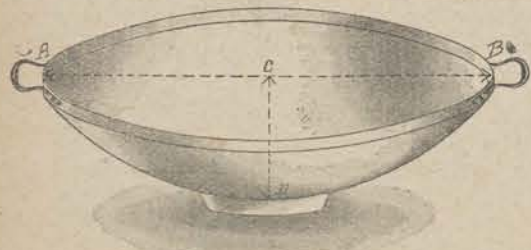
Buitengewoon zwaar JAEGER

HEEREN-PANTALONS en BORSTROKKEN, f 2.75 per stel,

franco door geheel Nederland, na ontvangst van postwissel, met opgaaf van kleine, middel- of groote maat.

Wat niet in alle opzichten voldoet, kan worden teruggezonden en het volle bedrag wordt onmiddellijk gerestitueerd.

Adres: Hollandia Tricot, Prinsengracht, Amsterdam.

H. v. DOOREN & Cie.

MODES.

DEN HAAG. SCHEVENINGEN. AMSTERDAM.
5 Hoogstraat. 11 Oranjegalerij. 24 Leidschestr.

Van iemand

die naar Indië vertrekt zijn **TE KOOP**
22 linnen pakken (russisch linnen) zoo
goed als nieuw.
Br. fr. letter L. a/d. boekhandelaar G. VOR-
MER, Prinsessegracht 1, den Haag.

NIEUW

Malthusianisme.

Damesdeskundige.

MEVROUW ADRIAAN

Regentesselaan 362,
einde halte lijn 5.

Consult dagelijks, Zondags
op verzoek.

TRANSVALIA.

Prins Hendrikstraat 74.

Linnen en Katoenen Jongenspakjes,
Meisjesjurken, Plooijurkjes, Blousejurken.

Witte en Blauwe Jongensbroeken,
Corsetten, Handschoenen,
WITTE ONDERGOEDEREN
ook in **ECHT JAEGER.**

De Haagsche Uitgevers-Maatschappij
„Het Gemeenschappelijk Belang.”

Jaarlijksche Algemeene

VERGADERING

van **AANDEELHOUDERS,**
op **Vrijdag 28 Juni 1907**

des namiddags ten drie ure
ten kantore der Vennootschap

Nieuwe Molstraat 20.

's-GRAVENHAGE, 18 Juni 1907.

ELITE SHOES H. HESSELS & ZONN

Importeurs van

Amerikaansch Schoeisel
Schoeisel voor Indië

Piet Heinstraat 117

Maat- en Reparatie-Ateliers

Vos in Tuinstraat 4
tegenover „Hotel des Indes”

Bol-Begonia's

aangeboden in Extra Qualiteit, in zeer
sterke planten. **Reuzenbloemen,**
gereed om op de perken geplant te
worden.

Per 25 stuks f 1.75 en p. 100 stuks f 6.

Tegen toezending van Postwissel of
Rembours, niet franco.

Spoedbestelling verzocht.

De Bloemisterij

„LUGDUNUM - BATAVORUM”,
Morschweg F 43, LEIDEN.

Maatschappij NUTRICIA,

ZOETERMEER.

Filiale DEN HAAG, Piet Heinstraat 19, Telefoon 1739.
Filiale AMSTERDAM, Leidschestr. 44, Telefoon 4797.
Filiale ROTTERDAM, Zuidblaak 76.

Eenigste Exporteurs van Gehomogeniseerde
Melk en Room.

Proviandeeren verschillende groote
Binnen- en Buitenlandsche Stoom-
vaart-Maatschappijen o.a. Stoomvaart-
Maatschappij „Nederland”, Rotter-
damsche Lloyd, Congo-Line enz.

Specialiteiten voor KINDERVOEDING.

Pension Büchner.

Laan van Meerdervoort 198,
hoek PERPONCHERSTRAAT
Den Haag.

Logies te verkrijgen
per maand, per week en per dag.
Volledige Badinrichting in huis.

Koninklijke Brood- en Beschuifabriek, LENSVELT NICOLA.

DEN HAAG, Telefoon No. 2531. VEENESTRAAT 23.

LUNCHEON ROOM.

Haagsche Beschuif.

AGUILAR'S Port-, Sherry- en Madeirawijnen

zijn alom bekend.

VRAAGT PRIJSCOURANT.

Hoofdkantoor Lange Houtstraat 6, DEN HAAG. Telefoon Interc. 264.

Bijkantoor: Batavia, B. DE BAS & Co.

A. KREIJMBORG & Co.

HOFLEVERANCIERS. — AMSTERDAM.

Huis van den Eersten Rang.

LEIDSCHESTRAAT hoek Heerengr. Teleph. 3200.

Modernste inrichting voor **Heeren-
Jongheeren- en Kinderkleding,**
gemaakt en naar maat.

Aan de afdeling Kleding naar Maat zijn verbonden:

1 Professeur de Coupe en 10 Coupeurs met assistenten.
Coupe Système Americain

Uitrustingen voor de Indië.

Uniformen, Gala- en Automobielkleding, Ambtsgewaden; waterdichte stoffen voor Jacht- en Sportkleding.

Parterre: Heerenkleding;

1e Etage: Kleding naar Maat; 2e Etage: Kinder- en Jongheerenkleding.

Nieuw in den Handel.

WADJAN

met fijn gepolijste binnen (braad)vlak
onmiddellijk voor het
gebruik gereed.

En Gros en En Detail verkrijgbaar

bij

G. A. Römer,

IJzerfabriek, Apeldoorn.